

UVODNIK

Zadnja številka 20. letnika Knjižničarskih novic prinaša veliko zanimivega branja.

V njej **Boris Rifl** predstavlja portal Slovenska bibliografija, **Mojca Kotar** projekt OpenAIRE, **Silva Novljan** pa publikacijo Slavice Rampih *Nabavna politika v splošnih knjižnicah*. To lahko tudi naročite z naročilnico, ki jo objavljamo v Knjižničarskih novicah.

Matjaž Eržen vas vabi k branju dveh prispevkov, ki govorita o vplivu svetovne gospodarske krize na knjižnice. **Tomaž Bešter** pa je tokrat prebral knjigo *Finding the concept, not just the word*, avtoric Brandy E. King in Kathy Reinold.

Objavljamo tudi nekoliko daljše poročilo **Mojce Kotar** o 76. konferenci IFLA, **Silve Novljan** o 10. okrogli mizi o prostem dostopu do informacij ter **Gorazda Vodeba** o študijskem obisku danskih splošnih knjižnic.

V rubriki Vsebinska obdelava knjižničnega gradiva **Andrej Žižmond** predstavlja tezaver TESE. V rubriki Digitalna knjižnica Slovenije pa objavljamo prvi del prispevka o problematiki trajnega ohranjanja digitalnih virov, ki ga je pripravil **Matjaž Kračgelj**. Študentje Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo **Robert Matoh, Barbara Klančar, Ana Furjan** in **Vanja Tauzes** so pod mentorstvom **Marije Petek** napisali prispevek o spletnih referenčnih službah.

Špela Pahor je intervjuvala slikarja Aleksandra Peco, ki je razstavljal v Mestni knjižnici Izola in pripravila prispevek o Srečanju v Piranu, ki so ga že tretjič organizirali v Mestni knjižnici Piran.

Objavljamo tudi vabilo k oddaji drobnega tiska s področja knjižnične in informacijske dejavnosti. Upam, da nam boste poslali vaše gradivo.

Damjana Vovk

Kazalo:

Uvodnik	1
Strokovna srečanja ZBDS	1
Koledar prihajajočih srečanj	2
TESE – Tezaver za izobraževalne sisteme v Evropi	3
Ali sploh še potrebujemo referenčne knjižničarje?	4
Prost dostop do znanja, spodbujanje trajnostnega napredka in raziskovalne knjižnice	8
Knjižnica in človekove pravice	16
Študijski obisk danskih splošnih knjižnic	18
Dodana vrednost knjižnic v času krize – nekatere izkušnje in rezultati tujih raziskav	21
O konceptih, ne le besedah	22
OpenAIRE – evropska infrastruktura prostega dostopa do rezultatov raziskav	24
Portal Slovenska bibliografija	27
Problematika trajnega ohranjanja digitalnih virov	28
Aleksander Peca razstavlja v MKI	30
Slobodan Simič Sime, gost v Mestni knjižnici Piran	32
Seznam novosti ICB v NUK-u	33
Nabavna politika v splošnih knjižnicah	34
Vabilo k oddaji drobnega tiska s področja knjižnične in informacijske dejavnosti	36

STROKOVNA SREČANJA ZBDS

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije 12. maja 2011 v Ljubljani prireja strokovno srečanje z naslovom "**Informacijska pismenost v visokem šolstvu**".

Strokovno posvetovanje ZBDS z naslovom "**Knjižnice: odprt prostor za dialog in znanje**" pa bo potekalo od 20. do 22. oktobra 2011 v Mariboru. Več informacij bo objavljenih na spletni strani ZBDS.

KOLEDAR PRIHAJAJOČIH SREČANJ

TUJINA

(izbor za obdobje februar – junij 2011)

- **31.1.-2.2.2011**, Szombathely, Madžarska, *BOBCATSSS 2011*, <http://www.bobcatss2011.com/>
- **8.-11.2.2011**, Seattle, ZDA, *iConference 2011*, <http://www.ischools.org/iConference11/2011index/>
- **10.-12.2.2011**, Tokio, Japonska, *International Conference of Asian Special Libraries*, <http://units.sla.org/chapter/cas/ICoASI-2011.htm>
- **14.-16.2.2011**, New Delhi, Indija, *International Conference on Digital Libraries and Knowledge Organization (ICDK 2011)*, <http://www.mdi.ac.in/ICDK/Home.html>
- **15.-17.2.2011**, New Delhi, Indija, *ICLAM 2011: International conference on the Convergence of Libraries, Archives and Museums*, http://www.nift.ac.in/ICLAM_2011/
- **21.-22.2.2011**, London, VB, *Recession is the Mother of Invention*, <http://www.subscription-agents.org/conferences2011>
- **28.2.-3.3.2011**, Austin, ZDA, *Electronic Resources and Libraries Conference*, <http://www.electroniclibrarian.com/conference-info>
- **16.-18.3.2011**, Pennsylvania, ZDA, *Society for Textual Scholarship 17th International Interdisciplinary Conference*, <http://textualsociety.org/2011-sts-call-for-papers/>
- **13.-15.5.2011**, Istanbul, Turčija, *Sixth Triennial ECIS Librarians' Conference*, http://ecist.read2live.com/ECIS_Istanbul/Welcome.html
- **19.-21.5.2011**, Gosier, Francija, *Fifth International Conference on Research Challenges in Information Science*, <http://rcis-conf.com/>
- **24.-26.5.2011**, Praga, Češka, *INFORUM 2011*, <http://www.inforum.cz/en/about-the-conference>
- **24.-27.5.2011**, Praga, Češka, *35th ELAG Library Systems Seminar*, <http://www.techlib.cz/en/1176-elag-2011>
- **26.-27.5.2011**, Maliga, Španija, *19th EBLIDA Annual Council Meeting*, <http://www.eblida.org/>
- **31.5.-2.6.2011**, Vancouver, Kanada, *IASSIST 2011: Data Science Professionals: a Global Community of Sharing*, <http://www.rdl.sfu.ca/IASSIST/>
- **2.-5.6.2011**, St. Louis, ZDA, *NASIG 26th Annual Conference*, http://www.nasig.org/conference_registration.cfm
- **4.-12.6.2011**, Sudak, Ukrajina, *Crimea 2011*, <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2011/eng/>

Sodelovanje na posvetovanju

(rok oddaje povzetkov)

- **10.2.2011** za 1.-2.9.2011, Passau, Nemčija, *12th European Conference on Knowledge Management - ECKM 2011*, <http://academic-conferences.org/eckm/eckm2011/eckm11-home.htm>
- **28.2.2011** za 22.-25.8.2011, New York, ZDA, *9th Northumbria International Conference on Performance Measurement in Libraries and Information Services*, <http://www.york.ac.uk/about/departments/support-and-admin/information-directorate/events/performance-conference-2011/>
- **15.3.2011** za 26.-28.9.2011, Berlin, Nemčija, *Public Knowledge Project Scholarly Publishing Conference 2011*, <http://pkp.sfu.ca/ocs/pkp/index.php/pkp2011/pkp2011>
- **16.4.2011** za 24.-27.10.2011, Peking, Kitajska, *International Conference on Asia-Pacific Digital Libraries (ICADL 2011)*, <http://www.icadl2011.org/>
- **15.7.2011** za 27.-30.11.2011, Hyderabad, Indija, *2nd International Conference on Academic Libraries – ICAL-2011*, <http://igmlnet.uohyd.ernet.in/ical2011/>

ISSN 0353-9237

Izdala in založila: Narodna in univerzitetna knjižnica, Turjaška 1, 1000 Ljubljana

Za knjižnico: Mateja Komel Snoj

Odgovorna urednica: Damjana Vovk (e-pošta: icb@nuk.uni-lj.si)

Uredniški odbor: dr. Melita Ambrožič, dr. Silva Novljan, dr. Maja Žumer

Naklada: 400 izvodov

Naročila in odpovedi tiskane in elektronske oblike Knjižničarskih novic: icb@nuk.uni-lj.si oz. tel. št. 01/2001-176.

VSEBINSKA OBDELAVA KNJIŽNIČNEGA GRADIVA

STROKOVNE
TEME

TESE – TEZAVER ZA IZOBRAŽEVALNE SISTEME V EVROPI

Zgodovina večjezičnih tezavrov s področja vzgoje in izobraževanja v Evropi je dolga in pestra: od prvega trijezičnega tezavra EUDISED (Multilingual Thesaurus for Information Processing in the Field of Education) iz leta 1973 do zadnjega TESE (Thesaurus for Education Systems in Europe - Tezaver za izobraževalne sisteme v Evropi) iz leta 2009 v šestnajstih jezikih (slovenska različica je bila pripravljena v letu 2010).

TESE je pripravilo omrežje Eurydice (evropsko informacijsko omrežje za izmenjavo podatkov o izobraževanju). TESE je nadzorovan besednjak (slovar), namenjen indeksiranju besedil o izobraževalnih sistemih in politikah v Evropi. Pripravljen je v skladu z navodili ISO 2788-1986 in 5964-1985 in je objavljen na spletni strani Eurydice (<http://www.eurydice.org>). Tam lahko uporabniki brezplačno pregledujemo in prenašamo abecedne, sistematske in/ali permutacijske registre, in sicer v formatih PDF ali XML. Slovenski del tezavra je izdelala v letu 2010 slovenska enota Eurydice, ki deluje v okviru Urada za razvoj šolstva na Ministrstvu za šolstvo in šport. Dostopen je le na spletni strani Eurydice Slovenija na naslovu <http://www.eurydice.si/>.

Prvotno je bil TESE pripravljen za indeksiranje znotraj omrežja Eurydice, ki deluje v vseh državah, ki sodelujejo v Programu vseživljenjskega učenja (Lifelong Learning Programme), evropskega akcijskega načrta na področju izobraževanja in usposabljanja. TESE so najprej uporabili za indeksiranje bibliografskih in elektronskih omrežnih podatkovnih baz in informacij, objavljenih na centralni spletni strani Eurydice. TESE pa je sčasoma postal dragoceno orodje tudi za organizacije zunaj omrežja. Na Portugalskem npr. TESE uporabljajo številne univerzitetne knjižnice, knjižnica ministrstva za izobraževanje, več dokumentacijskih centrov in tudi sindikat učiteljev FENPROF. V Italiji TESE uporablja nacionalna agencija za razvoj šolske avtonomije (prej INDIRE), in sicer za indeksiranje člankov v podatkovni bazi za učitelje, študente in raziškovalce.

Terminološko je TESE usklajen s starim EET (European Education Thesaurus) in povezljiv s tezav-

roma Cedefop (The European Training Thesaurus - ETI) in omrežjem European Schoolnet (The Learning Resource Exchange - LRE - Thesaurus). TESE je specializiran večjezični fasetni tezaver za ožje področje opisovanja vzgojno-izobraževalnih sistemov v Evropi. Izdelan je bil v celoti najprej v angleščini po kombinirani globalno-analični metodi z vsemi odnosi, šele nato je bil »prilagajan« ostalim jezikom. TESE ima 6 osnovnih faset, 17 mikrotezavrov in 4 enostavne sezname (flat lists); deskriptorjev je v vseh jezikovnih različicah 1387, število nedeskriptorjev pa je različno glede na jezikovno različico (od 87 do 1523). Prav tako je različno število opomb o namenu oz. definicij (od 163 do 421).

Več informacij boste našli tule:

- *European Education Thesaurus*. (Spletna verzija v več jezikih izhaja iz: Tesauro de educación en base al procesamiento automático de la versión en lengua española del 2003). Pridobljeno 7. novembra 2010 s spletne strani: <http://redined.r020.com.ar/en/>
- *Slovensko-angleška različica pedagoškega tezavra »European Education Thesaurus (EET), 1996«*. 2000. Pridobljeno 6. novembra 2010 s spletne strani: <http://www.zizmond.info/term/tezaver1.htm>
- Šušteršič, V. et al. (1996). *Evropski pedagoški tezaver = European education thesaurus (EET) : slovenska različica - izdelana po angleški različici (1991)*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- *TESE – Tezaver za izobraževalne sisteme v Evropi (2009)*. Eurydice Slovenija, 2010. Pridobljeno 14. decembra 2010 s spletne strani: http://www.eurydice.si/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=106&Itemid=328
- *TESE - Multilingual Thesaurus on Education Systems in Europe*. Eurydice, 2009. Pridobljeno 7. novembra 2010 s spletne strani: <http://eacea.ec.europa.eu/eurydice/portal/page/portal/Eurydice/TESEHome>
- *The European Training Thesaurus (ETI)*. European Centre for the Development of Vocational Training (Cedefop), 2009. Pridobljeno 7. novembra 2010 s spletne strani: <http://libserver.cedefop.europa.eu/ett/>
- *The Learning Resource Exchange (LRE) Thesaurus*. European Schoolnet. Pridobljeno 14. decembra 2010 s spletne strani: <http://lre.eun.org/node/87>
- *Thematic Key Words for Inclusive and Special Needs Education (Glossary of Terms - Revision 2009)*. European Agency for Development in Special Needs Education, 2009. Pridobljeno 7. novembra 2010 s spletne strani: <http://www.european-agency.org/publications/ereports/thematic-key-words-for-inclusive-and-special-needs-education>
- *Večjezični slovarček pedagoških pojmov (del Evropskega pedagoškega tezavra (European education thesaurus - EET) iz leta 1991)*. 2000. Pridobljeno 7. novembra 2010 s spletne strani: <http://www.zizmond.info/term/tezaver.htm>

Andrej Žizmond
andrej.zizmond@gmail.com

ALI SPLOH ŠE POTREBUJEMO REFERENČNE KNJIŽNIČARJE?

Uvod

Tehnološki razvoj je omogočil postavitev uporabnika v središče dogajanja na spletu. S tem pa so se spremenile tudi njegove informacijske zahteve in potrebe. Uporabniki želijo do informacij hitro, enostavno in po liniji najmanjšega odpora, hkrati pa informacij nočejo več le pasivno sprejemati, temveč želijo pri njihovi kreaciji aktivno sodelovati. To pa tudi razlaga popularnost spletnih referenčnih služb, ki delujejo po principu spleta 2.0.

V nadaljevanju si bomo pogledali značilnosti štirih referenčnih služb 2.0: Wikipedia Reference Desk, Wiki Answers, Yahoo! Answers in Askville. Na kratko bomo predstavili glavne značilnosti, preverili njihovo kvaliteto in jih primerjali s tradicionalno referenčno službo. Še pred tem pa bomo razložili pojma splet 2.0 in socialna referenčna služba.

Referenčna služba

Splet 2.0

Z razvojem tehnologije je prišlo tudi do razvoja spleta 2.0, ki je uporabnika z obrobja postavil v samo središče dogajanja. Izraz splet 2.0 se pojavi v letu 2004 in se nanaša na novo generacijo spletnih skupnosti in storitev. Gre za spremembe v programski opremi kot tudi v načinu uporabe spleta. V preteklosti je vsebine na spletu ustvarjalo le manjše število ljudi, uporabniki pa so te strani pasivno prebirali. Statične spletne strani in enosmerno komunikacijo so nadomestile dinamične spletne strani pri nastajanju katerih uporabniki aktivno sodelu-

jejo. Značilnost spleta 2.0 je tudi redno ažuriranje podatkov, sodelovanje, povezovanje, decentralizacija avtorstva, aktivna udeležba uporabnikov in izkoriščanje moči množic oziroma njihove modrosti (O'Reilly, 2005). Tu pa je pomembno poudariti, da je moč množic možno izkoriščati le v primeru, da dosežemo kritično maso.

Spletna in fizična referenčna služba

Naloga referenčne službe je posredovati informacije uporabnikom. Pri tem ni pomembno za kakšno vrsto referenčne službo gre. Ni pomembno, ali gre za tradicionalno referenčno službo, za referenčni servis Vprašaj knjižničarja ali pa za socialno spletno referenčno službo, njena prvobitna naloga ostaja enaka - ustrezno zadovoljiti informacijsko potrebo uporabnika. Tradicionalna referenčna služba daje velik poudarek na referenčni pogovor, pri katerem gre za dvosmerni komunikacijski proces in izmenjave informacij s točno določenim namenom. Naloga referenčnega knjižničarja je, da določi kvaliteto, nivo in format informacij, ki jih uporabnik želi. Preveriti mora obseg predznanja ter informacije, ki se tičejo časovnih in finančnih omejitev uporabnika. Referenčni knjižničar uporabnika pri referenčnem pogovoru ustrezno vodi in informacijsko potrebo ustrezno kristalizira (Zupanič, 1996). To pridobivanje informacij o uporabniku (njegovem predznanju, obsegu potrebnih informacij, itd.) v večini primerov pri socialnih referenčnih službah odpade. Uporabnik mora biti sam sposoben jasno identificirati lastno informacijsko potre-

bo in jo na portalu tudi ustrezno ubesediti. Od kvalitete zasnove vprašanja je pogosto odvisna tudi kvaliteta in relevantnost odgovora.

Pomembno je poudariti, da v tradicionalnih službah in referenčnih servisih delajo strokovnjaki, medtem ko v socialnih referenčnih službah odgovore dajejo amaterji oziroma »neprofesionalno« osebje, ki nima formalne bibliotekarske izobrazbe (verjetno ni potrebno posebej poudariti, da so referenčni knjižničarji za svoje delo plačani, prostovoljci pa ne). Posamezniki imajo različno formalno izobrazbo in različna znanja, vendar pa se ravno na osnovi teh znanj in izobrazbe odločajo na katera vprašanja bodo odgovorili oziroma na katera vprašanja so sposobni odgovoriti. Tu pa se pokaže še ena razlika med tradicionalno in socialno referenčno službo. Referenčni knjižničar mora vedno najti odgovor na zastavljeno vprašanje ali pa uporabnika pravilno usmeriti, medtem pa se »neprofesionalci« sami odločajo, na katera vprašanja bodo odgovorili (odvisno od njegovega predznanja) in kdaj. V tradicionalnih referenčnih službah je kakovost odgovora odvisna od znanja, veščin in izkušenj ene osebe, medtem ko socialne referenčne službe omogočajo, da rešitev informacijske potrebe išče več ljudi oziroma več ljudi skuša odgovoriti na isto vprašanje. En odgovor dopolnjuje drugega, razvije se lahko debata in s tem še osvetli celotno področje informacijske potrebe.

Pregled izbranih referenčnih služb

Wikipedia Reference Desk

Wikipedia Reference Desk je nadgradnja spletne enciklopedije Wikipedie. Z njeno pomočjo lahko pridobimo vse tiste informacije, ki jih ne najdemo na Wikipedii ali katerem koli drugem viru.

Na uvodni strani piše, da želi Wikipedia Reference Desk zagotoviti svojim uporabnikom kakovost odgovorov, ki je primerljiva z referenčno službo v knjižnici. V ta namen so zapisana tudi zelo natančna navodila, namenjena prostovoljcem: odgovori naj bi bili temeljiti, jasni in razumljivi, opremljeni s povezavami na sorodne članke, vire in vljudni. Jasno pa je tudi navedeno, da urejanje prispevkov (odgovorov) ostalih prostovoljcev ni dovoljeno, prav tako pa ni dovoljeno dajati zdravstvenih nasvetov. Obstojijo tudi navodila za uporabnike, ki jim svetujejo, kako naj postavijo vprašanje, da bodo prejeli čim boljši odgovor. Vprašanje naj bi tako bilo opremljeno s pomenljivim naslovom, tako da je že iz naslova vidno, na kaj se samo vprašanje nanaša. Koristno pa je vprašanje postaviti v kontekst oziroma vprašanju dodati povezave, ki bi prostovoljcem lahko pomagale pri boljšem razumevanju vprašanja (Wikipedia Reference Desk, 2010).

Trenutno vsebine aktivno prispeva 146 prostovoljcev (Wikipedia Reference Desk, 2010). Profili kažejo, da je velika večina prostovoljcev, ki odgovarjajo na vprašanja iz ZDA in prevladujejo moški z univerzitetno izobrazbo (Shachaf, 2009).

Statistika kaže, da odgovor prejme 96 % vprašanj. Podatki so bili zbrani v obdobju štirih tednov v oktobru leta 2007. V tem času je bilo zastavljenih 1860 vprašanj. Kategorija »Zabava« je prejela najmanj vprašanj, hkrati pa ima najvišji odstotek neodgovorjenih vprašanj. Največ vprašanj je prejelo področje »Humanistika« (23 %) (Wikipedia Reference Desk Stats, 2008). Sklepamo lahko, da je področje »Zabave« manj priljubljeno področje, zahtevnejša področja pa so bolj popularna tako med uporabniki kot med prostovoljci (razlog je verjetno stopnja izobrazbe prostovoljcev).

Navkljub vsem pozitivnim lastnostim socialnih referenčnih služb pa je potrebno opozoriti tudi na nekaj problemov, s katerimi se srečujejo vse aplikacije, ki delujejo po konceptu spleta 2.0. Glavni problem je: množica nima vedno prav – nad vsebinami pa ne bedi korektor, ki bi vse morebitne napake redno popravljal. Tu pa so še vprašanja avtorskih pravic – kdo si lasti vsebine, ki jih ustvarijo uporabniki? Težave pa so tudi z iskanjem – arhiv ni opremljen z ustreznimi iskalnimi orodji in je tako namenjen predvsem brskanju.

Wiki Answers

Wiki Answers je primer spletne referenčne službe za množice - z enostavnim in preglednim vmesnikom, uporabniki pa lahko sprašujejo praktično vse – tako rekoč od vprašanj o atomski fiziki do tega, kako se skuha jajce. Storitve je na voljo v angleškem, nemškem, francoskem, italijanskem, španskem in tagalog jeziku. Kot oblikovalci strani pišejo, želijo, da bi stran postala najboljša prosta spletna referenčna

služba. Dejansko je temu zelo blizu, saj stran na mesec obišče okrog 50 milijonov različnih uporabnikov samo iz ZDA, s čimer se tam uvršča med 20 najbolj gledanih spletnih strani. Izven ZDA stran na mesec obišče približno 75 milijonov uporabnikov, kar jo uvršča tudi med 30 najbolj obiskanih svetovnih strani. Ob pregledovanju vprašanj ugotovimo tudi, da se pojavljajo nova vsakih par sekund.

Stran Answers.com je sestavljena iz dveh storitev: WikiAnswers in ReferenceAnswers. ReferenceAnswers je del, kjer nam strežnik postreže z opisom iskanega, prevzetim z drugih strani, na primer Wikipedie. Takšni, opisni odgovori, se nam po navadi prikažejo ob vpisu ključnih besed. Ob vpisu celotnega vprašanja v iskalnik pa se nam ponudi možnost, da vprašanje objavimo preko storitve Wiki Answers in upamo na odgovor. Vprašanja so lahko faktografska ali opisna, uporabnik pa doda tudi kategorijo, v katero vprašanje sodi. Posamezno vprašanje lahko tako rekoč z enim klikom prestavimo tudi v katero od socialnih mrež (Facebook, Twitter...). Seveda pa lahko po zbirki vprašanj in odgovorov, ki so smiselno razporejeni v kategorije, tudi brskamo.

Ker je na strani prikazano pred koliko časa je bilo neko vprašanje postavljeno oz. kdaj je bil dobljen odgovor, lahko vidimo tudi, da se nova vprašanja postavljajo vsakih nekaj sekund, medtem ko prihajajo novi odgovori povprečno na približno 4 minute.

Askville

Askville je uporabniško usmerjena spletna stran, ustanovljena s strani spletne založbe Amazon.com, 8. decembra 2006. Je brezplačna aplikacija, ki omogoča uporabnikom, da dobijo odgovore na zastavljena vprašanja, kot tudi pomagajo drugim uporabnikom pri iskanju odgovorov na njihova vprašanja.

Koncept tega spletnega servisa je glede na primerljive servise dokaj unikaten. Tu lahko uporabnik postavi vprašanje, tako kot pri vseh drugih servisih, toda kar je zanimivo, je to, da vse skupaj deluje kot neke vrste pogovor, pri čemer so posamezni odgovori seveda tudi ocenjeni s strani drugih uporabnikov. Pri uporabnikih je nasploh tako, da ima vsak svoj profil – le ta je namreč nujen, če nekdo želi na kakršen koli način sodelovati v servisu Askville. Lahko si pogledamo tako naš profil kot tudi profile ostalih sodelujočih – prikaz lastnosti je v obeh primerih enak. Če so nam npr. vseh odgovori določenega uporabnika, lahko s klikom na »Follow« (ali tudi »Block« - ga blokiramo), tako kot pri Twitterju, sledimo temu uporabniku. Kar se tega tiče, je možno za vsakega uporabnika ugotoviti, kdo sledi temu uporabniku (prikazani so avatarji teh uporabnikov), kot tudi komu vsemu ta uporabnik sam sledi. Prav tako je za vsakega uporabnika prikazana le najbolj sveža aktivnost, odvisno kako si nastavimo: ali si oglemo le najnovejša vprašanja, najnovejše odgovore ali oboje.

Naprej je v teh profilih možen pregled statistike za posameznega uporabnika. Tako lahko zasledimo podatke o številu vprašanj, ki jih je

postavil uporabnik in številu vseh podanih odgovorov. Ker imajo drugi uporabniki možnost za vsak odgovor označiti, ali jim je le ta pomagal ali ne, je naveden tudi podatek o vseh primerih, ko so bili odgovori uporabnika v pomoč drugim. V zvezi s tem pa je na voljo še razmerje (v %) med pozitivnimi glasovi in vsemi glasovi (torej tako pozitivnimi kot negativnimi). Prav tako pa si je za vsakega uporabnika možno pogledati še vse nagrade in pohvale, ki si ji je za svoje sodelovanje na servisu prislužil.

Yahoo! Answers

Storitev Yahoo!Answers je nastala 5. julija leta 2005, bila pa je ustvarjena za zamenjavo spletne strani Ask Yahoo. Storitev Yahoo! Answers sloni na načelu socialne (sodelovalne) referenčne mreže (službe), da lahko kdorkoli, ki je na spletni strani registriran, postavlja vprašanja. Omogočeno pa mu je tudi odgovarjati na vprašanja drugih uporabnikov. Spletna storitev svojim članom omogoča nabiranje oz. pridobivanje točk, in s tem načinom pridobivanje motivacije uporabnikom, da čim več odgovarjajo in sprašujejo. Storitev je prevedena v 12 jezikov in v azijskih mestih deluje na različnih platformah. Je druga najbolj priljubljena socialno (sodelovalna) referenčna storitev na spletu. Dovoljena so kakršna koli vprašanja, razen tistih, ki kršijo Yahoo! pravila. Odgovori so v lasti znanih in dobrih lastnikov odgovorov, vendar si Yahoo! lasti vso pravico za objavo na njegovih spletnih straneh.

Za registracijo uporabnik potrebuje email račun od Yahoo! ter uporabniško ime in doda lahko svojo sliko.

Zanimivo je dejstvo, da so vprašanja, ki jih uporabnik postavi, na voljo za odgovor le 4 dni, lahko pa vsak uporabnik sam določi, koliko časa bo vprašanje na voljo. Lahko samo za 4 ure, največ pa 8 dni.

Kot že prej omenjeno, se s postavljanjem in odgovarjanjem na vprašanja zbira točke. Sistem točkovanja je bil uveden, da motivira uporabnike, naj odgovarjajo na vprašanja drugih uporabnikov. Sistem nima velike veljave, vendar pokaže koliko je kakšen uporabnik aktiven. Ob začetku uporabe spletne strani uporabnik dobi 100 točk. Za najboljše vprašanje lahko uporabnik dobi 10 točk, če uporabnik postavi vprašanje izgubi 5 točk, če odgovori, pa pridobi 5 točk. Vsekakor pa je namen storitve le pridobivanje novega znanja oz. informacij, ki jih uporabniki iščejo.

Določitev kriterijev

Da bi dobili vsaj širšo sliko o učinkovitosti predstavljenih servisov, smo pri vsakem izbrali 5 naključno postavljenih vprašanj, na katere je odgovoril vsaj en respondent. Preden smo začeli z evalvacijo, smo natančno določili kriterije, ki so nam pomagali pri ocenjevanju kakovosti odgovorov. To so:

- zanesljivost - informacije so preverljive, točne in popolne,
- odzivnost - kako hitro je bilo vprašanje odgovorjeno,
- uporaba in navedba virov,
- pravilnost in celovitost odgovora.

Razprava

Kot smo že omenili, je glavna prednost referenčnih služb 2.0 dopolnjevanje odgovorov večjega števila prostovoljcev. Obstaja tudi mož-

nost dodajanja povezav do slikovnega, audio in video gradiva, do katerega uporabnik dostopa zgolj s klikom miške. Vse te možnosti socialne referenčne službe smo opazili pri analizi vprašanj in odgovorov.

Prostovoljci pri Wikipedia Reference Desk se odgovorom v večini primerov zelo posvetijo in navadno pomagajo rešiti uporabnikovo informacijsko potrebo. Na visoko kakovost odgovorov pa verjetno pomembno vpliva tudi njihova stopnja izobrazbe. Težava ostaja skromnost prostovoljcev pri navajanju virov ter težave uporabnikov pri definiranju lastne informacijske potrebe (slaba opredelitev, neprimeren naslov, pisanje pod napačno kategorijo). Naša končna ocena je, da je Wikipedia Reference Desk kvalitetna referenčna služba, ki ima skupino prostovoljcev, ki so pripravljeni poiskati čim boljše odgovore na vprašanja uporabnikov Wikipedie Reference Desk.

Wiki Answers glede zanesljivosti ne moremo uvrstiti visoko. Kot je raznolika struktura vprašanj, so raznoliki tudi odgovori, zato je vprašljiva zanesljivost tega servisa. Zakaj je torej Wiki Answers sploh primeren? Menimo, da tedaj, ko iščemo hitre odgovore na vsakdanja vprašanja. Kot veliko prednost je treba poudariti tudi anonimnost ter hiter dostop do različnih referenčnih zbirk, kjer nam iskalnik sam izbere relevanten vir. Če pa iščemo zanesljive informacije, so še vedno primernejše klasična oz. druge referenčne službe. Verjetno bi kvaliteto zapisov izboljšali s tem, da bi lahko odgovarjali le vpisani uporabniki,

toda s tem bi ta servis izgubil svoj pomen.

Za manj zanesljivega se je izkazal tudi servis Askville, zlasti pri težjih vprašanjih, ki praviloma niso dobivala tako kvalitetnih odgovorov kot tista nekoliko lažja. Sloves uporabnikov, ki so ga nekateri avtorji navedli kot uspešnega napovedovalca kvalitete odgovorov, se na primeru Askvilla za takšnega ni izkazal. Prav tako se je za vprašljivo izkazala preverljivost virov – ponekod je bil vir kar Wikipedia (ali pa ga sploh ni bilo), drugje pa npr. povzetki, katerih primarne vire je pogosto nemogoče poiskati. Odgovori so bili sicer podani zelo hitro, večinoma še isti dan. Kdo ve, morda ne bi bili, če se ne bi pojavili na prvi strani seznama vprašanj. Ugotovitve, vezane na servis Askville, so torej zelo podobne tistim servisa Wiki Answers.

Slika o spletni referenčni službi pa se znova izboljša ob analizi odgovorov na servisu Yahoo! Answers. Tu je bila odzivnost izmed vseh servisov verjetno še najboljša, saj so odgovori običajno sledili le nekaj minut po zastavljenih vprašanjih. Prav tako so bili po večini pravilni, (čeprav je potrebno dodati, da vprašanja niso bila težka), ponekod pa so uporabniki samoiniciativno razširili odgovor. Seveda se tudi tu ne moremo izogniti pomanjkljivostim: ena je npr. ta, da uporabnik ne sme postavljati preveč vprašanj, saj mu tega ne omogoča sistem točkovanja. Tudi glede zanesljivosti in preverljivosti odgovorov je situacija podobna kot pri ostalih servisih; dodatni viri so dodani po potrebi, znova pa naletimo tudi na poveza-

ve, za katere vemo, da so sila nestabilne in lahko v trenutku spremenijo svojo vsebino.

Zaključek

Referenčna služba 2.0 je relativno novo področje, kateremu bo v prihodnosti posvečenega še kar precej prostora; prav knjižničarji lahko v njih dobijo resnega tekmeca. V besedilu smo na kratko povzeli bistvo sodelovalnih referenčnih služb in vzpostavili odnos do klasične knjižnično-informacijske službe. Predstavili smo nekaj takšnih servisov in pri vsakem preverili kvaliteto odgovorov na nekaj postavljenih vprašanj.

Rezultati so pokazali, da je bilo na večino vprašanj odgovorjeno, vendar se kvaliteta odgovorov med seboj opazno razlikuje. Zaznati je bilo možno tudi, da prek spletnih servisov ponujene informacije praviloma zadoščajo za enostavnejša vprašanja, medtem ko za zahtevnejša in strokovnejša ne. Slednje pa je nekaj, v čemer se knjižnična in spletna referenčna služba razlikujeta in kjer se še dodatno potrди potreba po usposobljenem informacijskem strokovnjaku.

Kljub vsemu pa sodelovalne referenčne storitve niso tako nepomembne – s krepitvijo nadzora strokovnjakov bi v prihodnosti lahko postale sila koristne. Knjižničarji jih zato ne smejo obravnavati kot grožnje, temveč kot dobro pomoč pri nadaljnjem delu. Tudi v našem prostoru bi bile nove ideje pri referenčni dejavnosti dobrodošle. Servis »Vprašaj knjižničarja« je sicer dobrodošel korak najprej, a zdi se, da uporabniki niso dovolj obvešče-

ni o njegovem obstoju. Dobra ideja po vzoru servisov tipa Askville bi bila, da bi hkrati na »drugi strani« servisa bilo več knjižničarjev hkrati, ki bi kontrolirali odgovore kolegov in tako še dodatno povečali kvaliteto posredovanih informacij.

Robert Matoh
matoh1@siol.net,

Barbara Klančar
barbaraklančar@gmail.com,

Ana Furjan
ana.furjan@gmail.com,

Vanja Tauzes
tauzes.vanja@gmail.com,

študentje Oddelka za
bibliotekarstvo, informacijsko
znanost in knjigarstvo,
Filozofska fakulteta
Univerze v Ljubljani

Viri

- *Answers.com* (2010). Answers Corporation: New York. Pridobljeno 11. 11. 2010 s spletne strani <http://www.answers.com/>.
- *Askville*. (2010). Amazon.com, Inc.: Seattle, WASH, dostopno na: <http://askville.amazon.com/Index.do>.
- O'Reilly, T. (2010). *What Is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software*. Pridobljeno 28.10.2010 s spletne strani:

in
Marija Petek
marija.petek@ff.uni-lj.si
Oddelak za bibliotekarstvo,
informacijsko znanost in
knjigarstvo,
Filozofska fakulteta Univerze v
Ljubljani

<http://oreilly.com/web2/archive/what-is-web-20.html>.

- Shachaf, P. (2009). The paradox of expertise: is the Wikipedia Reference Desk as good as your library. *Journal of Documentation*, let. 65, št. 6, str. 977-996.
- *Wikipedia Reference Desk* (2010). Pridobljeno 3.11.2010 s spletne strani: http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Reference_desk.
- *Wikipedia Reference Desk Stats* (2008). Pridobljeno 4.11.2010 s spletne strani: http://en.wikipedia.org/wiki/User:Rockpocket/Ref_desk_stats.
- *Yahoo! Answers* (2010). Yahoo! Inc.: Sunnyvale. Pridobljeno 9.11.2010 s spletne strani: <http://answers.yahoo.com/>.
- Zupanič, S. (1996). Referenčni pogovor kot nujni del referenčnega procesa. *Knjižnica*, let. 40, št. ¾, str. 79-103.

POROČILA

PROST DOSTOP DO ZNANJA, SPODBUJANJE TRAJNO-STNEGA NAPREDKA IN RAZISKOVALNE KNJIŽNICE

World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Open access to knowledge – promoting sustainable progress, Göteborg, 10.–15. 8. 2010

Vsakoletni kongres Ifle je vedno presežni dogodek. Knjižničarji države gostiteljice se vedno izjemno potrudijo, da bi kar najbolje izvedli program in spremljajoče aktivnosti konference ter udeležencem z vsega sveta v kar najboljši luči predstavili svojo državo, njeno kulturo, šolstvo in znanost ter umestitev knjižnic v to okolje. Kot lokacija za Iflo 2010 je bila pred nekaj leti izbrana Avstralija, vendar so na zaključni slovesnosti konference Ifla 2009 v Milanu sporočili, da je v času finančnih omejitev preveč oddaljena za večino udeležencev, zato so le leto pred dogodkom organizacijo dogodka zaupali švedskim knjižničarjem. Slednji so z izjemnim zanesenjaštvom in hladnokrvno učinkovitostjo v zelo kratkem času uspeli organizirati novo Iflo presežkov: prijavljenih je bilo 3028 udeležencev iz 121 držav, ki jim je bilo na voljo 350 predavanj, 200 posterjev, preko 80 razstavljalcev, predstavitev 60 skandinavskih knjižnic, sestanki Iflinih komisij in interesnih skupin ... Mesto Göteborg (www.goteborg.com) je drugo največje švedsko mesto

in se je med drugim osredotočilo na kongresni turizem. Izvedbo obsežnega programa konference, letne skupščine in množice sestankov Iflinih komisij je omogočil zelo velik kongresni center Svenska Mässan.

Dejavnost Ifle pokriva vsa področja knjižničarstva in informacijske znanosti, kar se odraža tudi v programu letnih konferenc. V poročilu poročamo le o temah, ki pretežno zadevajo raziskovalne (visokošolske in specialne) knjižnice. Sodelavci znanstvenih knjižnic, raziskovalci in tudi nekaj podjetnikov so za letošnjo konferenco Ifle z naslovom *Prost dostop do znanja – spodbujanje trajnostnega napredka* pripravili predstavitev tem in projektov s področja prostega dostopa do rezultatov raziskav in poročali o inovativnih dejavnostih na drugih področjih delovanja in organiziranosti raziskovalnih knjižnic.

Program konference in celotna besedila so dostopni na www.ifla.org/en/ifla76.

Organiziranost visokošolskih knjižnic

Med najbolj zanimive predstavitve reorganizacije in sodobne organiziranosti visokošolskih knjižnic gotovo sodijo predavanja Toma Hickersona, prorektorja in univerzitetnega knjižničarja Univerze v Calgaryju (Kanada), o združitvi arhivske, knjižnične, muzejske in založniške dejavnosti univerze v enovito službo univerze in izgradnji skupne stavbe ter depositne enote (skladišča) za te dejavnosti, predstavitev prof. dr. Marie G. N. Musoke, profesorice informacijskih znanosti in univerzitetne knjižničarke Univerze Makarere (Uganda), o reorganizaciji knjižnice, predstavitev Jima Neala, Columbia University (ZDA), o združevanju knjižničnih dejavnosti dveh ameriških univerz Bršljanove lige, in predavanji Deborah Shorley, direktorice knjižničnih storitev na Imperial College London (VB), o zagotavljanju dostopa do velikih zbirk elektronskih znanstvenih revij in o konzorciju za depositno hranjenje starejših tiskanih znanstvenih revij.

Univerza v Calgaryju (29.000 študentov, Kanada, www.ucalgary.ca) se je odločila združiti dejavnosti svojih knjižnic, arhivov, muzeja, znanstvene založbe in knjižnic glavnih mestnih bolnišnic (njena storitev za trg) v enoto Libraries and Cultural Resources, s čimer bo omogočila boljše storitve za izobraževanje, raziskave, kreativnost in širše okolje (zbirka 21. stoletja). Del novo oblikovane enote bo tudi Taylor Family Digital Library. Združevanje poteka na vseh ravneh: organizacijsko, prostorsko in v elektronskem mediju. V okviru projekta v vrednosti 205,5 mio USD bodo digitalizirane in združene zbirke knjižnic, arhivov in muzeja univerze z dodano storitvijo znanstvenega založništva (preslikava organizacijskega združevanja, ki je zajelo vse zaposlene: predavatelje, knjižničarje, arhiviste in kustose). Del projekta je tudi izgradnja centralne stavbe, v kateri bodo prostori knjižnice, arhiva, galerije in založbe (24.600 m²) in skladišča s kompakti za 1,6 mio enot teh dejavnosti, oddaljenega 20 min vožnje od centralne stavbe. Organizacijske spremembe vpeljujejo vzporedno z gradnjo nove stavbe na podlagi enoletne analize in načrtovanja s sodelovanjem vseh deležnikov.

Strateške usmeritve enote Libraries and Cultural Resources Univerze v Calgaryju:

- prednost imajo viri in storitve v elektronskem okolju, tiskani viri kljub temu ostanejo,
- skrben izbor virov,

- hkratno združevalno iskanje v knjižničnih, arhivskih in muzejskih zbirkah (*integrated discovery*),
- intenzivnejše sodelovanje pri raziskovanju, na primer upravljanje zbirk podatkov raziskav (vzpostavitev laboratorija za vizualizacijo podatkov),
- spremljanje in odziv na spremembe znanstvene komunikacije.

Na **Univerzi Makarere** (Uganda, <http://mak.ac.ug/>) so z minimalnimi sredstvi izvedli reorganizacijo knjižničnega sistema Maklib in knjižničnih storitev z namenom intenzivnejšega razvoja digitalnih storitev. Najpomembnejše gonilo spremembe je bila večja strokovna usposobljenost knjižničarjev, ki bo omogočila tudi trajnost dosežkov. Zelo pomembno je bilo sodelovanje in mreženje knjižničarjev ter podpora vodstva univerze. Univerzitetni knjižničar je bil v skladu z ugandskim zakonom o univerzah vedno član vodstva Univerze Makarere, vendar je največji zagon navedenim spremembam povzročila sprememba opisa delovnega mesta iz zaposlitve za nedoločen čas v zaposlitev po petletni pogodbi.

V zadnjih petih letih so povečali število elektronskih informacijskih virov in število računalnikov, izvedli retrospektivno konverzijo več kot 300.000 zapisov knjig, vzpostavili institucionalni repozitorij (Makerere University Research Repository, <http://dspace.mak.ac.ug/>) in digitalni glasbeni arhiv, uvedli avtomatizirano izposajo, ob vsem tem pa racionalizirali uporabo prostorov, s čimer so pridobili dodatnih 4.000 m², in začeli z gradnjo novih prostorov v velikosti 4.000 m². Knjižnica izvaja informacijsko opismenjevanje za različne vrste uporabnikov, ima ustrezne prostore in nudi informacijske storitve tudi uporabnikom s posebnimi potrebami. Pomemben del so storitve za širše okolje.

Po reorganizaciji je za knjižničarje Univerze Makarere značilno, da so proaktivni, opravljajo več del hkrati in imajo več kvalifikacij, predvsem v elektronskem okolju, z upoštevanjem zelo različnih stopenj predznanja študentov. Neformalno se izobražujejo v tujini in preko obiskov tujih knjižničarjev v njihovi knjižnici (predvsem v okviru sodelovanja s knjižničarji norveške Univerze v Bergnu), formalno v okviru podiplomskega izobraževanja. Proaktivno delovanje knjižničarjev je povzročilo izboljšano sodelovanje z vodstvom

univerze in večjo učinkovitost predlogov knjižničarjev za spremembe.

Ameriški univerzi Columbia in Cornell, ki sta obe članici elitne Bršljanove lige ameriških zasebnih univerz (Ivy League), sta prišli do spoznanja, da je »radikalno sodelovanje novo tekmovanje« (*»radical collaboration is a new competition«*). V skladu s to paradigmo sta pričeli postopno združevati knjižnični dejavnosti univerz. Projekt sta poimenovali **2CUL** (CUL je hkrati akronim Columbia University Libraries in Cornell University Libraries, <http://2cul.org/>). Ugotavljata, da je radikalno sodelovanje bolj učinkovito in omogoča nudenje več storitev kot posamično delovanje.

Vsaka od sodelujočih univerz je že dosegla visoko raven knjižničnih storitev (elektronski viri, prost dostop, repozitoriji, ...). Projekt knjižnične dejavnosti dveh univerz v oblaku vključuje skupno nabavo tiskanih in elektronskih virov (slednjih v konzorcijih z drugimi univerzami), katalogizacijo, prosto dostopni repozitorij in trajno hranjenje digitalnih enot, upravljanje posebnih zbirk, informacijske specialiste in delo strokovnjakov za posamezna področja delovanja visokošolskih knjižnic za potrebe obeh univerz. V praksi to pomeni, da bo tista univerza, ki ima kakovostne kadre oziroma dobro razvito določeno področje, to dejavnost izvajala za obe univerzi. Dve dobri zasebni univerzi z visokimi šolninami sta se torej odločili, da področje knjižničarstva ni področje, na katerem bi tekmovali med seboj, da bi pritegnili več študentov, ki plačajo šolnino. Avtor predstavitve Jim Neal je opozoril, da model ni nujno dober za katerokoli univerzo oz. kombinacijo univerz.

Projekt 2CUL naj bi dolgoročno omogočil večje prihranke, medtem ko bi zunanje izvajanje dejavnosti (*outsourcing*) vsaki od sodelujočih univerz zagotovilo le kratkoročne prihranke. Mellon Foundation je projektu dodelil sredstva v višini 385.000 USD. Izziv ni le narediti več z manj, temveč veliko več z veliko manj.

Deborah Shorley je opozorila na problematiko **zagotavljanja dostopa do velikih zbirk elektronskih znanstvenih revij posameznih založnikov**. Ob neprestano naraščajočih cenah revij so najemi velikih zbirk dobri, saj knjižnica za svoja sredstva dobi več naslovov revij, kar pomeni več virov za raziskovalce. Slaba stran najemov velikih zbirk je, da ne omogočajo

fleksibilnosti, vsi vključeni naslovi niso potrebni ali enako kakovostni, stroškov ni možno napovedati in nadzorovati. Ob dramatičnem zniževanju proračunov knjižnic so slednje prisiljene v napačne odločitve, strateško načrtovanje je oteženo.

Kaj lahko storimo? Potrebna so ostra pogajanja z založniki za doseganje boljših pogojev najema, prehod od najema velikih zbirk k najemu zbirk, oblikovanih glede na dejanske potrebe univerze, odpovedati, kar ne potrebujemo, oblikovati bi bilo potrebno večje konzorcije in spodbujati objavljane ter shranjevanje v okolju prostega dostopa.

Raziskovalne knjižnice zaradi prostorske stiske in manjšega pomena tiskanih virov za raziskovalce med drugim izločajo tudi starejše tiskane znanstvene revije. Britanska vlada je z 12 mio EUR omogočila vzpostavitev trajnostnega **UK Research Reserve**, ki je partnerstvo 29 britanskih univerz in British Library Document Supply Centre (BLDSC). Osnovna ideja tega sodelovanja je, da je pomembno, kaj deliš z drugimi, in ne, kaj imaš zase. V Veliki Britaniji naj bi ostali trije izvodi starejših tiskanih znanstvenih revij – eden v BLDSC in dva izvoda v drugih knjižnicah, članicah projekta. Ko knjižnice želijo izločiti revije, preverijo, ali so izvodi že shranjeni v BLDSC in dveh drugih knjižnicah projekta. Če da, jih lahko izločijo iz svoje zbirke in na ustrezen način ponudijo komurkoli ali zavžejo. Če ne, izvode ponudijo BLDSC ali ohranijo same. Knjižnice so finančno spodbujene k sodelovanju. Sodelujoča univerza za petletno članstvo v projektu plača članarino v višini približno 12.000 EUR, vendar pa so knjižnice za vsak meter gradiva, ki ga ponudijo v skupen depozit, poplačane z 29 EUR. Kot ugotavlja avtorica predstavitve Deborah Shorley, lahko knjižnice na koncu celo zaslužijo. V primeru zahtevka je dostava članka na namizje uporabnika zagotovljena v 24 urah.

Pri vzpostavitvi UK Research Reserve je pomembno vlogo odigral tudi močan političen pritisk na britanske univerze za sodelovanje v storitvah, s čimer naj bi zmanjšali stroške in povečali učinkovitost. Lastništvo velikih zbirk tiskanih virov ni (nujno) več jamstvo za dobro visokošolsko knjižnico. Pridobljene prostore knjižnice namenjajo študentom za potrebe študija in skupinskega dela.

BLDSC naj bi v okviru tega projekta modernizirala svoje sisteme, da bi lahko ugodila spremenjenim potrebam uporabnikov (temu je namenjeno 3,4 mio EUR od celotnega zneska sofinanciranja). V prihodnje nameravajo filozofijo UK Research Reserve razširiti še na druge vrste knjižničnega gradiva.

Knjižnični katalogi

Večino predstavitev na temo knjižničnih katalogov je povezovalo dejstvo, da je v slednjih na voljo izjemno bogastvo kakovostnih bibliografskih podatkov, ki bi morali biti prosto na voljo za nadgrajevanje z dodatnimi funkcionalnostmi in semantično povezovanje – znotraj knjižnične dejavnosti in z drugimi področji. Uporabniku čim bolj prijazen knjižnični katalog (OPAC) je minimalna zahteva izrabe bibliografskih zapisov.

Ifline delovne skupine razvijajo aplikacije funkcionalnih zahtev za bibliografske zapise (FRBR) in za normativne podatke (FRAD) ter mednarodnega standardnega bibliografskega opisa (ISBD) v okolju formata opisa virov (*resource description framework*, RDF). Pomembnejše druge pobude so semantične spletne predstavitve strukturnih elementov RDA, razširitev metapodatkovnega modela CIDOC CRM (Conceptual Reference Model), zasnovanega za potrebe muzejev, na sorodni področji arhivov in knjižnic ter Vocabulary Mapping Framework (VMF) za avtomatsko ustvarjanje povezav med različnimi metapodatkovnimi modeli (CRM, FRAD, FRBR, MARC21 in RDA).

Predstavljene so bile iniciative za prosto dostopnost in uporabo podatkov iz Deweyeve decimalne klasifikacije (DDC), univerzalne decimalne klasifikacije (UDC), mednarodnega standardnega bibliografskega opisa (ISBD), normativne baze imen Kongresne knjižnice (LCNAF), predmetnih oznak Kongresne knjižnice (LCSH), predmetnih oznak francoske narodne knjižnice (Rameau) in mednarodne virtualne normativne datoteke (Virtual International Authority File, VIAF) za semantično povezovanje in nadgrajevanje.

Razgradnja podatkov iz bibliografskega zapisa, novi načini povezovanja znotraj knjižnične dejavnosti in z zunanjimi viri omogočajo vzajemno obogatitev kataloga in zunanjih virov. Nemška nacionalna knjižnica je predstavila praktične izkušnje s povezovanjem prosto uporabnih normativnih podatkov. Ugotavljajo, da

tovrstna dejavnost poveča vidnost knjižnic in doseže več uporabnikov, za semantični splet pa pomeni zaupanja vredno podatkovno hrbtenico. Širše omogočanje proste uporabe bibliografskih podatkov trenutno ovirajo tehnična zahtevnost procesov, konceptualno oblikovanje podatkov, pravni vidiki (pravica proste uporabe, avtorskopravni vidik povezanih podatkov) in pomanjkljiv dostop do izkušenj drugih.

Patrick Danowski je kot vedno pripravil aktivistično predavanje, naslovljeno Prvi korak: razstrelite silos! (*Step one: blow up the silo!*). Knjižnice sodelujejo v vzajemni katalogizaciji, ker želijo deliti podatke, vendar pa so bibliografski podatki v katalogih zaradi uporabe omejujočih modelov avtorskega prava nedostopni za nadaljnjo uporabo. Potreben je trajnostni pravni model, ki bo preko možnosti proste uporabe bibliografskih podatkov v knjižničnih katalogih omogočal povezovanje slednjih z zunanjimi viri – od trenutno obstoječih se mu zdi najbolj primerna licenca PD (Public Domain, javna domena).

Veliko zanimanje za kakovostne podatke v knjižničnih katalogih so pokazali predstavniki podjetij, ki se ukvarjajo s semantičnim povezovanjem podatkov. Začetno nezaupanje med ustvarjalci knjižničnih katalogov in svetovnega spleta prerašča v sodelovanje na področju povezovanja podatkov. Povratna korist za knjižnične kataloge je uporaba orodij in programja semantičnega spleta za dodatne funkcionalnosti katalogov (obogateni podatki katalogov, novi načini iskanja, ...). Različni deležniki ugotavljajo, da je v kulturnih ustanovah (arhivih, knjižnicah, muzejih, ...) skrito izjemno bogastvo kakovostnih podatkov, ki niso povezani med seboj in z zunanjimi viri. V okviru projektov tako poskušajo razviti ustrezne tehnologije in koncepte (na primer v projektu CONTENTUS, www.theseus-programm.de/en-us/theseus-application-scenarios/contentus/default.aspx). Sodelavci Evropeane razvijajo podatkovni model za opis virov različnih kulturnih ustanov, ki temelji na principih in dobrih praksah semantičnega spleta in povezovanja podatkov in bo nadomestil obstoječega.

Poleg inovativnega pristopa k izrabi podatkov knjižničnih katalogov je bila na Ifli 2010 predstavljena problematika knjižničnih katalogov z vidika njihove nedostopnosti iskalnikom svetovnega spleta, podvojenega katalogiziranja in očitka, da so vzajemni katalogi avtomatizirane različice tiskanih katalogov brez dodatnih

funkcionalnosti, ki jih omogoča digitalno okolje (Martin Flynn). S strani uporabnikov bi bila zaželeno povezava na celotno besedilo dokumentov. Uporabniški moduli sistemov za avtomatizacijo knjižnic so bolj prilagojeni pričakovanjem knjižničarjev kot dejanskim potrebam uporabnikov.

Referenčna služba in informacijsko opismenjevanje

Referenčna služba in informacijsko opismenjevanje sta eni od osrednjih dejavnosti knjižničarstva. Tehnološki razvoj je spremenil način dostopa do informacijskih virov in skupaj s spremembami v družbi in izobraževanju povečal zavedanje pomena informacijske pismenosti. Pomembnejše teme teh dveh področij so storitve, prilagojene posameznim vrstam uporabnikov, dobava gradiva v elektronski obliki, virtualna okolja, sodelovanje in strateška integracija. Sheila Corral zagovarja celostni pristop h knjižničnim storitvam in njihovo interaktivno načrtovanje – zaposleni, potrebna znanja in spretnosti, kako naj knjižnica definira in predstavi vlogo in cilje informacijskih storitev v dokumentih matične ustanove (univerze strateške usmeritve na področju informacijske pismenosti navajajo v okviru izobraževalne ali knjižnične dejavnosti).

Spletne strani knjižnic so postale ključno mesto, v okviru katerega knjižnica obvešča o virih in storitvah, ki jih omogoča. Pasivne spletne strani zagotavljajo le povezave na vire. Potrebno je analizirati načine uporabe spletne strani knjižnice in sproti preoblikovati nejasne dele ter dopolnjevati spletno mesto. V ta namen lahko uporabimo dostopne informacije o obnašanju uporabnikov (dnevniške datoteke, referenčna vprašanja, podana osebno ali preko storitve Vprašaj knjižničarja, vprašanja upravitelju spletnega mesta, Google Analytics za analizo uporabe spletne strani, ...) za izgradnjo orodja, ki bo omogočilo, da uporabniki učinkovito najdejo informacije, ki jih potrebujejo, in po potrebi tudi zaprosijo za pomoč knjižničarja. Končni cilj je spremeniti spletno stran knjižnice od statičnega repozitorija povezav v dinamično storitev.

Knjižnica Queensland University of Technology (QUT) je že dalj časa izvajala intenzivno informacijsko opismenjevanje. Leta 2008 so obstoječi program razširili in ga poimenovali Integrirane pismenosti (Integrated Literacies). Ob spremljanju izvajanja programa so zaznali možnosti za nadaljnje izboljšave v smeri še širše zasnovane storitve, ki so jo uvedli leta

2010 pod imenom Model podpore učenju (Learning Support Model). Slednji naj bi postal pomemben del študentovega življenja. Moduli modela so Studywell, Study Solutions in delavnice. Za izvajanje modela je bilo potrebno dodatno izobraževanje knjižničarjev, analizirali so tudi njihove praktične izkušnje in mnenja. K uveljavitvi modela so pripomogli pomoč uporabnikom, obveščanje o obogateni storitvi na klasične načine in preko orodij spleta 2.0, posledično je bila knjižnica povabljen k sovedenju analize kakovosti programov in iniciativ za podporo učenju na univerzi.

O široko zasnovanem programu informacijskega opismenjevanja, ki posega tudi zunaj knjižničnega okolja, sta poročali tudi knjižničarki Univerze v Wyomingu.

Informacijsko opismenjevanje na področju statistike zahteva posebna znanja knjižničarjev. Madridska univerza je uvedla kreditno ovrednoteno informacijsko opismenjevanje, ki ga je Fakulteta za družbene vede dopolnila z izobraževanjem na področju statistike. Slednjega skupaj izvajajo predavatelji in informacijski specialisti ter pri tem uporabljajo specializirane statistične podatkovne zbirke. Nekateri knjižnice univerz sodelujejo tudi pri informacijskem opismenjevanju na področju uporabe podatkov (na primer demografskih podatkov).

Izobraževanje knjižničarjev in informacijskih specialistov

Spremenjene potrebe v visokošolskih knjižnicah zaradi reorganizacije visokega šolstva in digitalne revolucije v znanstveni komunikaciji zahtevajo nova znanja. Generacijske razlike med zaposlenimi v knjižnicah in študenti, rojenimi že v času hitrega razvoja elektronskega medija, so vedno večje. Potrebno je ustrezno izobraževanje za premostitev razlik, tudi s pomočjo bolj usposobljenih sodelavcev v knjižnici.

Formalno izobraževanje knjižničarjev in informacijskih specialistov se odvija v vedno bolj globaliziranih razmerah, hkrati pa so storitve knjižnic namenjene lokalnemu okolju (primeri povezav globalnega in lokalnega so digitalne knjižnice, svetovni splet in novi mediji). Švedska predavateljica sta kot primer trajnostnega izobraževanja knjižničarjev in informacijskih specialistov predstavila magistrski program Digitalne storitve Univerze v Boråsu, katerega vsebine so opredeljene kot mikro (izobraževanje za lokalno raven), meso (knjižničarstvo in informacijska znanost na ravni drža-

ve) in makro (dejavnosti v svetovnem merilu). Ob tem je bilo pomembno sodelovanje s knjižnicami in podjetji, ki delujejo na lokalni ali nacionalni ravni.

Narodna knjižnica Nizozemske se zaveda, da sta strokovni razvoj sodelavcev in mednarodno sodelovanje ključna za bodoče uspešno delovanje. Največja nevarnost, s katero se soočamo, ni konkurenca Googla, temveč pomanjkanje ustrezno usposobljenega kadra. Zato si nizozemska narodna knjižnica prizadeva privabiti sposobne sodelavce, jim omogočiti kakovostno dopolnilno izobraževanje v statusu pripravnikov, hkrati pa s stalnim strokovnim izpopolnjevanjem pomladiti znanje starejših sodelavcev. Organizirali so tudi izobraževanje za mlade vodstvene delavce.

Sheila Weber in Diane Nahl sta poročali o izobraževanju študentov knjižničarstva in informacijske znanosti ter o stalnem strokovnem izpopolnjevanju v virtualnem svetu Second Life. V predstavitvi zelo pohvalita možnosti, ki jih nudi virtualni svet ob prihranku prostora, časa, sredstev in zaposlenih ter hkrati omogoča mednarodno in meddisciplinarno povezovanje programov, predavateljev, knjižničarjev in študentov.

V Veliki Britaniji in na Novi Zelandiji je stalno strokovno izpopolnjevanje članov združenj Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP) in Library and Information Association of New Zealand Aotearoa (LIANZA) obvezno. Člani združenja LIANZA morajo svojo registracijo obnoviti vsaka tri leta. V okviru združenja CILIP je obnovitev registracije do konca leta 2010 prostovoljna, z januarjem 2011 bo obvezna. Namen obnavljanja registracije je zagotoviti, da knjižničarji in informacijski specialisti ohranjajo ustrezno raven znanja in veščin, s čimer bo omogočen globalni ugled stroke, razvoj kariere posameznikov in motivacija. Obe shemi članstva z obnavljanjem registracije vključujeta mentorstvo in pomoč vrstnikov.

Knjižnična statistika

V okviru konferenca IFLA 2010 je potekala celodnevna delavnica z naslovom Statistika za knjižničarska združenja. Namen delavnice je bil preizkusiti modul izobraževanja za knjižnično statistiko, izvajanje katerega bi IFLA priporočila knjižničarskim združenjem po svetu. Predvidena raven izobraževanja je zelo osnovna, saj je modul namenjen predvsem državam z manj izkušnjami z zbiranjem podatkov za knjižnično statistiko. V

nekaterih državah teh podatkov tudi še ne zbirajo, zato bo IFLA spodbudila njihovo zajemanje. Prvi tovrsten modul je namenjen splošnim knjižnicam. Cilj izobraževanja po vsem svetu je spodbuditi uporabo knjižnične statistike za zagovorništvo za potrebe knjižnic in njihovih uporabnikov. Pomemben je prikaz podatkov knjižnične statistike v ustreznem kontekstu, skupaj z dodatnimi argumenti (na primer uspeh študentov in raziskovalcev). Ali res vedno želimo, da statistika prikaže dobro stanje v naši knjižnici? IFLA je sprejela manifest o knjižnični statistiki (IFLA Library Statistics Manifesto, www.ifla.org/publications/ifla-library-statistics-manifesto).

Zaradi vedno večjega pomena vpliva dejavnosti morajo upravljavci v visokošolskem šolstvu sprejemati težavne odločitve glede financiranja, med njimi tudi glede višine sredstev za knjižnično dejavnost. Knjižnice morajo svojo vrednost dokazati na jasn in merljiv način. Ameriško združenje visokošolskih in raziskovalnih knjižnic (Association of College and Research Libraries, ACRL) je izvedlo projekt Vrednost visokošolskih knjižnic (The Value of Academic Libraries project, www.acrl.ala.org/value), v okviru katerega so zbrali informacije o raziskavah in primerih dobre prakse prikaza vpliva in učinkovitosti visokošolskih knjižnic. Vodilno vprašanje projekta je: »Kako knjižnica pripomore k uresničevanju poslanstva matične ustanove in prispeva k uspešnosti študentov?«.

Prost dostop do znanstvenih objav in podatkov

Dan pred začetkom konferenca IFLA je švedska narodna knjižnica organizirala celodnevno srečanje z naslovom Prost dostop in spreminjajoča se vloga knjižnic (www.kb.se/aktuellt/utbildningar/2010/Open-Access-and-the-Changing-Role-of-Libraries). Pomembnost tematike je s svojim uvodnim nagovorom potrdila tudi predsedujoča IFLA ga. Ellen Tise. Predstavljeno je bilo delovanje knjižnic v okolju prostega dostopa, nacionalne in mednarodne pobude, nova vloga raziskovalnih knjižnic in knjižničarjev ter podan pregled odprtokodne programske opreme, metapodatkov in knjižničnih katalogov v okolju prostega dostopa.

Med samo konferenco IFLA so bili v različnih sklopih predstavljeni institucionalni in tematski repozitoriji, analize objavljanja v prosto dostopnih revijah in poznavanja prostega dostopa s strani raziskovalcev ter podani predlogi za nadaljnje aktivnosti. O trajnem hranjenju digitaliziranih, izvorno digitalnih in avdiovi-

zualnih dokumentov ter spletnih arhivov so poročali francoska (projekt SPAR) in nizozemska narodna knjižnica (e-Depot) ter partnerstvo HathiTrust (HathiTrust Digital Library).

Avtorsko pravo in knjižnice

Ifla in EIFL sodelujeta pri delu WIPO Standing Committee on Copyright. Avtorskopravna zakonodaja z omejitvami in izjemami vpliva na uporabo knjižničnih virov in storitev. Pri tem strokovnjaki ugotavljajo pomanjkanje izjem glede formata publikacij (ni dovoljeno spremeniti formata publikacije), metapodatki so zaščiteni v enakem obsegu kot vsebina dokumenta, ovira za večjo uporabo so nekateri vidiki izposoje e-knjig v splošnih knjižnicah, omogočena bi morala biti uporaba elektronskih različic za poučevanje, avtorsko pravo potrebuje infrastrukturo za podporo pravilne uporabe. Problematici vidiki avtorskega prava na različnih področjih delovanja knjižnic so zbrani v Statement of principles on copyright exceptions and limitations for libraries and archives (maj 2009, www.ifla.org/publications/statement-of-principles-on-copyright-exceptions-and-limitations-for-libraries-and-archi).

Razprava v geografsko zamejenih skupinah (po kontinentih) je pokazala, da je avtorskopravna problematika uporabe virov v knjižnicah podobna po vsem svetu: slabo poznavanje tematike s strani knjižničarjev, pravica do trajnega hranjenja in uporabe v izobraževalne namene, medknjižnična izposoja e-virov v e-obliki ni dovoljena, trajanje avtorske pravice (v Evropi 70 let) ovira masovno digitalizacijo, nezadostne izjeme za osebe s posebnimi potrebami, osirotela dela.

Univerzitetni knjižnici v Göteborgu

V Göteborgu delujeta dve univerzi. **Univerzitetno knjižnico Göteborg** (Göteborgs Universitetsbibliotek, www.ub.gu.se) sestavlja deset knjižnic. Vlogo osrednje knjižnice univerze opravlja knjižnica za humanistiko in družbene vede. Nekaj statističnih podatkov: 3 mio enot knjig, letno 600.000 enot izposoje, 1,6 mio obiskov, 1,4 mio vpogledov v celotna besedila dokumentov, v vseh knjižnicah skupno 1.700 čitalniških mest, podatki o in celotna besedila objav raziskovalcev od leta 2004 dalje v zbirki Gothenburg University Publications (GUP), doktorska dela v zbirki GUPEA.

Knjižnica Tehniške univerze Chalmers (Chalmers

Bibliotek, www.lib.chalmers.se) omogoča dostop do informacijskih virov in storitev s področja naravoslovnno-tehniških ved. Sestavljena je iz treh knjižnic – osrednje in arhitekturne knjižnice v okviru glavnega kampusa in knjižnice v okviru dislociranega kampusa.

Za švedske knjižnice je značilno, da imajo večinoma vse knjigomat (tudi zelo majhna knjižnica za arhitekturo univerze Chalmers) in da si rezervirano gradivo na prosto dostopnih policah uporabniki poiščejo sami. S tem enostavnejša rutinska dela opravijo uporabniki, knjižničarji lahko prihranjeni čas porabijo za zahtevnejše storitve.

Sklepne misli

Iz poročila lahko povzamemo, da so trenutno v svetu najpomembnejše teme visokošolskega knjižničarstva:

- spreminjanje vloge visokošolskih knjižnic, ki jih povzroča pojav svetovnega spleta, prehod virov in storitev v elektronsko okolje ter spremembe v znanstveni komunikaciji,
- združevanje dejavnosti znotraj univerz (arhivske, knjižnične, muzejske in založniške),
- radikalno sodelovanje med univerzami (na področju knjižnične dejavnosti) in cilj narediti veliko več z veliko manj,
- odpiranje dostopa do bibliografskih podatkov vzajemnih katalogov za njihovo semantično povezovanje znotraj knjižnične dejavnosti in z zunanjimi viri ter nadgrajevanje z dodatnimi funkcionalnostmi,
- nujnost izobraževanja visokošolskih knjižničarjev za delo v spreminjajoči se paradigmi visokošolskega knjižničarstva,
- velik pomen informacijskega opismenjevanja, ki presega knjižnično dejavnost, in ga knjižnice izvajajo skupaj s predavatelji in drugimi službami univerze,
- uporaba podatkov knjižnične statistike v ustreznem kontekstu, skupaj z dodatnimi argumenti (na primer uspeh študentov in raziskovalcev), za zagovornišvo knjižnic in potreb uporabnikov,
- depozitne knjižnice za trajno hranjenje različnih vrst tiskanega knjižničnega gradiva, visokošolska knjižnica večino virov nudi v elektronski obliki in skupaj z matično univerzo izpraznjene prostore nameni študentom za srečevanje in študij,
- nova vloga in aktivnosti raziskovalnih knjižnic v

okolju prostega dostopa do znanstvenih objav in podatkov,

- omejitve avtorskega prava za čim večjo uporabo informacijskih virov in knjižničnih storitev s strani vseh potencialnih uporabnikov ter v masovni digitalizaciji in trajnem hranjenju elektronskih virov.

V Sloveniji lahko zavedanje sprememb in posamezne navedene aktivnosti zaznamo v nekaterih visokošolskih okoljih in so rezultat zanesenjaštva posameznih ali skupine knjižničarjev. Za enakomeren in usmerjen razvoj knjižničarstva na slovenskih javnih in zasebnih visokošolskih ustanovah bi bilo potrebno usklajeno delovanje vseh deležnikov (knjižnic, matičnih ustanov, financerjev). Majhnost Slovenije bi lahko izkoristili v prid preoblikovanja visokošolskega knjižničarstva v še bolj učinkovito in sodobno študijsko in raziskovalno infrastrukturo. Od tega bi imeli koristi vsi visokošolski zavodi, saj knjižničarstvo ni področje, na katerem bi tekmovali med seboj, kot ponazarja projekt 2CUL.

Mojca Kotar
Univerza v Ljubljani,
Univerzitetna služba za knjižnično dejavnost

VIRI

- Aguilera, R., et al. Training undergraduate students to search and use statistical information: a cooperation between professors and librarians. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
- Bernes, E., Fauduet, L., & Peyrard, S. A data first approach to digital preservation: the SPAR project. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
- Brody Preston, J., & Cossham, A. Mandatory CPD and professional re-validation schemes and their role in motivating and re-energising information professionals: the UK and New Zealand experiences. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
- Calkins, K., & Kvenild, C. Embedding in the 21st century academy: crossing curriculum and geography. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
- Chalmers Bibliotek. Pridobljeno 18. 8. 2010 s spletne strani <http://www.lib.chalmers.se/>.
- Corral, S. Developing inclusive models of reference and instruction to create information literate communities. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
- Dahlström, M., & Francke, H. Sustainable LIS education in a global world. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
- Dekker, H. Using web-based software to promote data literacy in a large enrollment undergraduate course. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridob-

Slika 1: Čitalnica knjižnice za ekonomijo Univerze v Göteborgu (foto M. Kotar)

Slika 2: Čitalnica knjižnice učbenikov in dnevnih časnikov Univerze v Göteborgu (foto M. Kotar)

Slika 3: Oddelčna knjižnica za matematiko univerze Chalmers (foto M. Kotar)

- ljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
- Doerr, M. The Europeana Data Model (EDM). *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
 - Dunsire, G., & Willer, M. Initiatives to make standard library metadata models and structures available to the Semantic Web. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
 - Eijck van Heslinga, E. van, & Langbroek, D. Personnel development programmes at the National Library of the Netherlands (KB). *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
 - Ferry, K., Johnson, C., & Palmer, C. Proof of concept: the fatal first click: how do we hook them once we've got them to look? *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
 - Flynn, M. From dominance to decline?: the future of bibliographic discovery, access and delivery. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
 - Göteborgs Universitetsbibliotek. Pridobljeno 18. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ub.gu.se/>.
 - Hannemann, J., & Kett, J. Linked data for libraries. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
 - Hickerson, T. Organizational design for 21st century convergence: realignment at the University of Calgary. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
 - Janicke Hinchliffe, L., & Oakleaf, M. Sustainable progress through impact: the Value of Academic Libraries project. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
 - McDonald, V. Get the edge, get ahead: QUT Library's approach to learning support. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
 - Musoke, M. G. N. Reconstruction@Maklib with minimal resources. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
 - Nandzik, J., et al. CONTENTUS: towards semantic multimedia libraries. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
 - Saarti, J., & Juntunen, A. Bringing out the best of everyone: a systematic approach to workplace coaching and learning at the Kuopio University Library, Finland. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
 - Vatant, B. Porting library vocabularies to the Semantic Web, and back: a win-win round trip. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
 - Weber, S., & Nahl, D. Sustaining learning for LIS through use of a virtual world. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
 - Wijngaarden, H. van. The seven year itch: developing a next generation e-Depot at the KB. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
 - *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Open access to knowledge – promoting sustainable progress, 10–15 August 2010, Gothenburg, Sweden*. Pridobljeno 18. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.
 - York, J. Building a future by preserving our past: the preservation infrastructure of HathiTrust Digital Library. *World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly: Gothenburg, 10–15 August 2010*. Pridobljeno 26. 8. 2010 s spletne strani <http://www.ifla.org/en/ifla76>.

POROČILA

KNJIŽNICA IN ČLOVEKOVE PRAVICE

Že desetič zapored je Hrvatsko knjižničarsko društvo kot glavni organizator obeležilo mednarodni dan človekovih pravic z organizacijo okrogle mize o prostem dostopu do informacij; to je tema, ki vse bolj zaposluje knjižničarje in javnost, predvsem tisto, ki zmore v okolju prepoznavati vlogo knjižnice pri njenem vzpostavljanju in obstoju. V krogu mednarodnih izkušenj, v katerega je vsako leto vključen tudi prispevek Slovenije, so se obravnavale različne teme, npr. dostopnost informacij javnega značaja, informacij o EU, knjižnica kot javni prostor, ogrožanje prostega dostopa do informacij, vse pa so utemeljevale

poslanstvo knjižnic kot udejanjanje človekovih pravic. Zborniki okroglih miz bralcu ponujajo veliko opozoril, da prost dostop do informacij ni sama po sebi uresničljiva pravica v življenju človeka in tudi ne v delovanju knjižnice: je ogrožen, marsikje pa celo ne vzpostavljen, ali pa ne deluje v skladu s potrebami okolja. Dejavniki ogrožanja so mnogoteri, med njimi pa ni malo prikritih in tudi takih, ki jih kot ovire postavlja knjižnica sama, največkrat z opravičilom nezadostnega financiranja za razvijanje pogojev delovanja.

Prav na to pa je opozorilo letošnje

posvetovanje »Vpliv globalne ekonomske krize na knjižnice in prost dostop do informacij«. Tako je predsedujoči EBLIDI, **Gerald Leitner**, opozoril, da evropska pomoč za razvoj knjižnic v obliki sofinanciranja projektov ni dovolj, potrebna so sredstva tudi za razvoj infrastrukture. Njegov odmev je bil referat **Alenke Kavčič-Čolić**, ki je na primeru NUK prikazala razvijanje knjižnice skozi evropske projekte, uspehe je podkrepla tudi s stranskimi pozitivnimi učinki, kot npr. razvoj kadra, učenje timskega dela, na koncu pa dodala, da so rezultati projekta lahko ogroženi, če ni pogojev za njihovo vgradnjo v redne procese in storitve

knjižnice. Bela knjiga, ki jo pripravljala EBLIDA, naj bi politike in javnost prepričala o pomenu knjižnične dejavnosti za intelektualno svobodo, za prosto pot do znanja, da bi uresničevali skupno razvojno vizijo knjižnic kot sodelavk sprememb, v kateri naj bi bilo določeno, kaj lahko naredijo in kaj rabijo, da bodo to naredile. **Barbara Jones**, ravnateljica Urada za intelektualno svobodo pri ALA, pa je v svojem prispevku poudarila, da knjižnice zdaj, bolj kot kadarkoli poprej, ogroža cenzura, in navedla vrsto aktivnosti, s katerimi se lahko knjižnice uprejo javnemu in prikritemu ogrožanju intelektualne svobode.

Domačini so s svojimi prispevki opozorili, da prost dostop do informacij lahko ogroža neustrezna nabavna politika (**Sonja Tošič-Grlač, Maja Jokić**), neprimerno vlaganje v izobraževanje osebja in pomanjkljiva kadrovska politika (**Dijana Machala**), prikazali pa so tudi prizadevanja za skupno premagovanje razvojnih težav, npr. s povezovanjem knjižnic in uvajanjem skupnega programa za elektronsko poslovanje (**Edita Bačić, Jelka Petrak**). V nadaljevanju smo udeleženci spoznali, da jih pri tem podpira stanovsko društvo (**Marijana Mišetić**), ki praznuje 70. obletnico ustanovitve. Pomen angažiranega društvenega delovanja se je še bolj poudaril, ko je **Maria Contera** predstavila angleško izkušnjo - zmanjševanje števila profesionalnega kadra v splošnih knjižnicah in porast prostovoljnega dela. (Mimogrede, podobno nakazuje kadrovska slika v slovenskih splošnih knjižnicah!). Kako lahko amaterizem zajeda v kakovost dela in status knjižničarja, je na primeru šol-

skih knjižnic predstavila kot opozorilo za vse **Vanja Jurij** in pozvala k angažiranemu uveljavljanju strokovnosti.

Knjižnice, ki so že od nekdaj prostor informacij in družbenega življenja, so s splošnim dostopom do znanja postale pomemben del spodbujanja ustvarjalne aktivnosti v okolju in aktiviranja javnosti za uresničevanje skupnih interesov. Take lahko spoznamo tudi v zborniku referatov 9. okrogle mize Prost dostop do informacij. »Knjižnica kot javni prostor« (Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010), ki je bil predstavljen na koncu letošnjega posvetovanja. Mednarodno posvetovanje je poskrbelo za pestrost referatov, ki pa imajo podobno izhodišče pri obravnavi teme, pa naj bo ta umeščena v sklop obravnave fizičnega prostora knjižnice ali v sklop virtualnega prostora: knjižnični prostor kot javni prostor, ki uresničuje poslanstvo splošne, enake in kakovostne dostopnosti knjižničnega gradiva in storitev, označujejo visoki strokovni in etični standardi dela.

Prikazi uporabe knjižničnega prostora v teh prispevkih pričajo s primerno kritičnostjo o zavedanju izjemnosti pomena knjižničnega prostora za posameznika in družbo in o modrosti avtorjev, ki opozarjajo na njegovo ogroženost, kljub njegovi širitvi v virtualni prostor. To pa je dragoceno splošno sporočilo za strokovno knjižničarsko javnost, ustanovitelje knjižnic, načrtovalce urbanih okolij in njihovega razvoja, inštitucije, ki morajo spremljati uresničevanje človekovih pravic. Na zanimiv, razumljiv in pregleden način predstavljena aktualna tema:

– prispeva k promociji kulturne

politike ter zavzetosti knjižničarjev,

- spodbuja prihodnji razvoj in prizadevanja za uresničitev načrtov razvoja knjižničnega javnega prostora in storitev,
- ponuja pomoč in usmerjanje pri načrtovanju, argumentiranju, uveljavljanju in izvajanju knjižničnih storitev,
- opozarja na koristi nove tehnologije, ki jih morajo knjižničarji upoštevati pri uveljavljanju človekove pravice do dostopnosti prave, veljavne informacije.

Objavljeni prispevki so primerno dopolnili vrzeli s tega področja v knjižničarski literaturi, našli pa bodo bralce ne samo med knjižničarji (ki jim ta zbornik tako kot vse prejšnje toplo priporočam v branje!) ampak tudi med raziskovalci kulturne zgodovine, h kateri prispevajo knjižnice izjemen delež, in snovalci družbenega razvoja, v katerem so knjižnice »ostale jedan od rijetkih prostora vođenih etosom javne službe, mjesto intelektualnih sloboda i opiranja raznim oblicima cenzure ili isključenosti, prostor vođen idejom ravnopravnosti u pristupu znanju te rijetka točka pristupa sigurnim, vjerodostojnim, kvalitetnim i pouzdanim informacijama«, kot pravi **Sonja Špiranec** (str. 66) v svojem prispevku (Knjižnica 2.0-afirmacija ali opušćanje izvornih načel knjižnic?) - ta prostor naj ne bi ogrožal nihče, tudi nova tehnologija ne. Za nas pa je zanimiva še posebej podoba spletnih strani slovenskih splošnih knjižnic, ki jo je ovrednotila **Tanja Merčun** v referatu Knjižnice v spremenljivem mrežnem okolju.

Silva Novljan

ŠTUDIJSKI OBISK DANSKIH SPLOŠNIH KNJIŽNIC

Med 3. in 13. oktobrom sem imel priložnost obiskati dansko Agencijo za knjižničarstvo in medije ter splošne knjižnice v Københavnu, Hjørringu in Aarhusu. Študijski obisk je bil financiran v okviru programa Grundtvig, ki ga izvaja Center Republike Slovenije za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS).

Uvodoma naj na kratko predstavim danske splošne knjižnice, kakor jih kažejo statistični podatki. Danska je imela leta 2008 5.511.355 prebivalcev. V tem letu je delovalo 98 splošnih knjižnic, ki so imele dodatnih 380 enot oziroma podružnic. Šest knjižnic ima poseben status in opravljajo dodatne naloge, podobno kot v Sloveniji osrednje območne knjižnice. Po Danskem je vozilo 33 bibliobusov. Ob reformi lokalne samouprave, ki se je dogajala zadnjih nekaj let, se je število samostojnih knjižnic zmanjšalo skladno z zmanjševanjem števila občin. Po zakonu o knjižničarstvu mora namreč vsaka občina imeti splošno knjižnico. Kratka primerjava statističnih podatkov za leto 2008 o splošnih knjižnicah na Danskem in v Sloveniji kaže zanimivo sliko. Knjižnična zbirka danskih splošnih knjižnic je bila 4,49 enote na prebivalca, pri čemer v kazalec ni všteta periodika. Splošne knjižnice v Sloveniji so imele 4,81 enote, in sicer če štejemo samo knjige, brošure in neknjižno gradivo. Če z enakimi omejitvami štejemo prirast, so na Danskem dosegli prirast 0,31 enot na prebivalca, v Sloveniji pa 0,29 enote. Na Danskem je bila izposoja na prebivalca 13,5 enote gradiva na prebivalca, v Sloveniji pa 12,6. Velja omeniti tudi veliko število naročil preko medbibliotečne izposoje in sicer kar 2.138.000. V številu polno zaposlenih delavcev imajo danske splošne knjižnice 0,87 zaposlenega na 1000 prebivalcev, medtem ko je v Sloveniji ta kazalec 0,57 zaposlenega. Omenim naj še, da je na Danskem 31% delež registriranih uporabnikov med prebivalstvom.

Osnovo za danski knjižnični sistem predstavlja zakon o knjižničarstvu. Prvi zakon so sprejeli že davnega leta 1920. Zakon določa, da mora vsaka občina imeti knjižnico, brezplačnost storitev, omejitve višine zamudnin itn. Država neposredno ne financira knjižnic, pač pa preko projektov, območnih knjižnic in centralnih storitev. Med občinami obstajajo razlike v kvaliteti knjižničnih storitev. Po reformi lokalne samouprave se je število območnih knjižnic zmanjšalo z 10 na 6. Financirajo se preko pogodb z dansko Agencijo za knjižničarstvo

in medije. Na letni ravni dobijo približno 10 milijonov evrov. Približno polovica denarja gre za gradivo, ki ga morajo zagotavljati za splošne knjižnice svojega območja, ostalo pa za razvoj kompetenc (izobraževanje strokovnih delavcev), svetovanje in za posebne projekte, ki imajo nacionalni pomen. Vsaka območna knjižnica je nosilka razvoja določenega področja. Tako na primer območna knjižnica v Aarlborgu vodi razvoj otroških oddelkov. V domeni območnih knjižnic je tudi organizacija medbibliotečne izposoje na svojem območju, ki jo opravlja zunanja kurirska služba. Območne koordinirajo to dostavo na svojem območju, vendar pa posojajo tudi drugim knjižnicam v državi. Uporabniki naročajo gradivo preko centralnega kataloga <http://bibliotek.dk/>.

Danska agencija za knjižničarstvo in medije je državna institucija, ki se poleg koordinacije območnih knjižnic in nekaterih centralnih storitev ukvarja tudi s knjižničnim nadomestilom, nabavo elektronskih virov, zlasti pa z razvojem ter projekti. V začetku leta 2010 so sprejeli strategijo »Splošne knjižnice v družbi znanja«, njen angleški povzetek je dostopen tudi na spletni strani Agencije (<http://www.bs.dk>).

Splošne knjižnice lahko prispevajo na nov način k izboljševanju pogojev za vseživljenjsko učenje, saj postaja znanje odločilni strateški dejavnik. Ustvarjanje dodane vrednosti pri pretvarjanju informacij v znanje namreč postaja čedalje pomembnejša kompetitivna prednost. Knjižnice lahko prispevajo z boljšim izkoriščanjem digitalnih informacijskih virov ter ustvarjanjem neformalnega prostora, odprtega za učenje, navdih in srečevanje. V množici informacij morajo knjižnice dati poudarek kvaliteti, celovitosti in relevantnosti. Knjižnice prispevajo k razvoju kompetenc za uporabo IKT in motivirajo za vseživljenjsko učenje, pri tem predstavlja prednost njihov neformalni značaj. Knjižnica pa ne prispeva k ustvarjanju novega znanja samo s srečevanjem gradiva in državljana, ampak tudi preko srečevanj z drugimi državljani in kulturnimi izkustvi in sicer tako v fizičnem kot tudi virtualnem prostoru. Nov model delovanja splošne knjižnice v družbi znanja ponazarja kvadrant, ki koncipira tako fizični kot virtualni prostor kot prostor navdiha, učenja, srečevanja in ustvarjanja. Izhodišča strategije so potrebe po nenehnem usposabljanju (vseživljenjsko učenje), slaba funkcionalna pismenost mladih in razvoj medijske pismenosti. Poleg ustal-

jenega dela z gradnjo zbirke predstavljajo izziv posebne ponudbe za druge uporabniške/ciljne skupine, bolj ciljana in ne več toliko splošna ponudba. Smeri razvoja so predstavljene v naslednjih vizijah. Prva vizija govori o odprtih in živahnih knjižnicah, kar pomeni daljši odpiralni čas, nadalje avtomatizacijo stavb – odprtost enot brez osebja (kamera, kartica kot ključ, video nadzor itn.). Vizija se nanaša na prej omenjeni model štirih vrst prostora, ko knjižnica ni več samo prostor za izposojanje gradiva in tradicionalni prostor za učenje, ampak tudi kot prostor izkustev/doživljanja, kjer npr. potekajo predstave filmov, koncertov, branja itn. Prostor za srečanja je namenjen predvsem vključevanju državljanov (politične debate ipd.), medtem ko daje prostor delovanja poudarek na ustvarjanju posameznika in njegovemu razvoju. Poleg tega pa vizija govori tudi o vzpostavljanju partnerstev, knjižnica naj bo tam, kjer so ljudje (delovno mesto, vrtci itn.). Druga vizija gradi na odprtem in neformalnem značaju knjižnic, kar jim omogoča, da lahko dosegajo določene skupine. Knjižnice naj razvijajo učne in navdihujoče dejavnosti, pri tem pa se osredotočajo na razvoj osnovnih veščin IKT ter sposobnosti branja. Tretja vizija se nanaša na dansko digitalno knjižnico oziroma za ponudbo digitalnih storitev splošnih knjižnic. Zanj bo zadolžena organizacija, ki sega preko okvirov občin in države. Trenutna ponudba je razbita na različne portale in platforme, ki obstajajo kot ločena spletna mesta (npr. <http://www.litteratursiden.dk/>, <http://bibliotek.dk/>, različne podatkovne zbirke, glasbeni posnetki, filmi, elektronske knjige, igre, zvočne knjige itn.).

Vsaka knjižnica ima svoj sistem za avtomatizacijo, ki je prilagojen njej in zaprt. Te servise hočejo povezati, da bi omogočali gladko prehajanje iz enega servisa v drug. Tako nameravajo ravnati podatkov in aplikacij postaviti na državni nivo, raven prezentacije pa bi bila stvar posamezne splošne knjižnice. Namen je združiti vse metapodatke in jih medsebojno povezati, tako da bodo gradivo oziroma informacije smiselni za kontekst uporabnika in potem omogočiti dostop do virov iz različnih servisov in uporabniških vmesnikov. Eden izmed motivov za vzpostavitev danske digitalne knjižnice je ekonomičnost, saj se prihrani strošek vzporednega razvoja, ko ta poteka samo na enem mestu. Drugi motiv pa predstavlja izboljšanje uporabniškega izkustva. Elektronski viri splošnih knjižnic morajo biti le klik oddaljeni od uporabnika na spletu. Prototip aplikacije deluje v splošnih knjižnicah v Aarhusu in Københavnu. Ob tem imajo za cilj tudi centralno nabavo elektronskih virov. Četrta vizija govori o pridobivanju novih upora-

bnikov preko gradnje novih partnerstev v okolju in sicer s kulturnimi, izobraževalnimi in drugimi institucijami. Primer je partnerstvo z nacionalno radiotelevizijo.

Danska agencija za knjižničarstvo in medije upravlja poseben razvojni sklad, preko katerega financirajo razvojne projekte. Za projekte šolskih in splošnih knjižnic je na leto namenjeno 3,3 milijona evrov, ob tem da se zahteva 40% financiranje s strani občin. Splošni kriteriji za financiranje projektov so, da mora biti projekt nov, mora biti uporaben tudi za druge knjižnice (prenosljiv) in mora imeti realne možnosti za prihodnost. Predpisan čas za implementacijo in evalvacijo projekta je eno leto. Finančna sredstva načeloma niso namenjena financiranju gradiva ali opreme (tudi ne IKT) in tudi ne administraciji, ampak se morajo porabiti predvsem za osebje, svetovanje in diseminacijo rezultatov (konference). Razvojni sklad ima naslednje strateške usmeritve za leto 2011:

- (1) boljša bralna sposobnost za odrasle,
- (2) fleksibilne, odprte knjižnice (predvsem gre za problem zaprtja precejšnjega števila enot),
- (3) večji doseg knjižnic, partnerstva,
- (4) navdih in učenje, nove oblike interakcije fizične in digitalne knjižnice, »inteligentni« fizični prostor, podpora ustvarjanju v splošni knjižnici.

Projekti za šolske knjižnice pa imajo naslednje usmeritve: didaktični učinek učnih gradiv, branje drugih predmetov kot materinega jezika ter neformalna učna okolja. Prijavitelji projekta sami opredelijo kriterije za evalvacijo projekta, kdaj bo projekt uspešen, pri tem je velik poudarek na diseminaciji (konferenca, članek itn.). Dokumentacija projektov je skupno z ocenami zbrana v podatkovni zbirki in javno dostopna.

Za določene projekte pa je Agencija uspela pridobiti sredstva iz zunanjih finančnih virov. Projekt »Začetek s knjigo« (»Bookstart«), ki je prevzet po angleškem zgledu, se bo izvajal v obdobju štirih let. Zanj je namenjeno 2,15 milijona evrov. Usmerjen je na 15 občin, kjer obstajajo deprivilegirana področja. V sklopu projekta se opravijo štirje obiski otrok. Knjižničar prvič obišče mlado družino, ko je otrok star pol leta, ob tem se s starši pogovori o pomembnosti branja. Drugi obisk družine opravi v starosti enega leta, ko otroku prinese knjige v dar. Ko je otrok star eno leto in pol, so družine povabljeni v knjižnico, ob tem se lahko pripravi manjša prireditev. Ob zadnjem obisku pa otrok dobi paket knjig v vrtcu.

Projekt »Knjižnice v vrtcih« (»Kindergarten libraries«) se bo izvajal v obdobju med leti 2008-2010, financiran je s 600 000 EUR. Vrtec lahko pridobi 400 EUR za nakup gradiva in plačilo obiska knjižničarjev iz splošne knjižnice. Cilj projekta je vzpostavitev 100 »knjižnic« v vrtcih.

Projekt »Pomoč pri domačih nalogah« (»homework cafés«) je financiran z 800.000 EUR za obdobje treh let. Gre za pomoč pri domačih nalogah za šolarje, ki jo nudijo prostovoljci. Pomoč je na voljo ob določenih, primernih urah. Knjižnica da na voljo prostor in gradivo, dolžna je organizirati pomoč ter obveščati šole in skupnosti migrantov. Lahko se organizira tudi v šolskih knjižnicah. Čeprav je namenjena vsem otrokom, se je v praksi izkazalo, da iščejo pomoč v glavnem otroci imigrantov. Projekt ocenjujejo kot velik uspeh. Trenutno deluje 130 t.i. homework cafes. Posamezna splošna knjižnica, udeležena v projektu, dobi približno 2000 EUR. Na Agenciji načrtujejo širitev projekta na nudenje interaktivne pomoči na daljavo preko interneta. Namenjena je predvsem starejšim otrokom (13 – 14 let), ki težje pridejo v knjižnico, ki pa so sicer računalniško veščji. Za komunikacijo se uporablja spletna kamera in drugi pripomočki, medtem ko pomoč nudijo prostovoljci, ki so v tem primeru študenti iz Aarhusa. Interaktivna pomoč pri domačih nalogah na daljavo je namenjena deprivilegiranim področjem.

Projekt »Centri skupnosti« (»community centres«) bo potekal v obdobju 2008-2011, zanj je namenjeno 2,4 milijona evrov. Centri skupnosti bodo združevali različne službe pod eno streho: knjižnico, upravne službe, zaposlovanje itn. s ciljem, da ljudje izkoristijo vse možnosti, ki jim jih ponuja družba, med drugim tudi informacijsko opismenjevanje. Trenutno financirajo 12 centrov, za cilj so si zastavili ustanovitev 20 centrov na deprivilegiranih področjih.

V koebenhavenski splošni knjižnici so mi predstavili proces združevanja različnih institucij, ki so locirane skupaj, pod skupno upravo in z deljenimi skupnimi viri (računovodstvom, prostori). Tako združujejo knjižnice s kulturnimi domovi (dobesedno »kulturna hiša«), športnimi centri itn. Cilj mestne politike je okrepiti kulturno in drugo javno ponudbo za meščane. Vsaka institucija še naprej izvaja svojo posebno dejavnost, sodelovanje pa poteka na področjih, kjer se dejavnosti dotikajo. Naj še omenim, da je nabava centralizirana, s tem da lahko enote nabavijo 15 % gradiva po lastni izbiri. Med enotami deluje sistem t.i. »plavajočih fondov«, kar pomeni,

da uporabniku ni treba vrniti izposojenega gradiva v enoto, kjer si ga je izposodil, še več, gradivo ostane v enoti, kjer ga je vrnil. Med enotami sem obiskal utesnjeno enoto v centru mesta, za tem pa enoto Blågården Library and Kulturhaus, kjer se osredotočajo na mlade od 13. do 35. leta. V enoti je postavljena demoteka, tj., zbirka gradiva v vsega nekaj izvodih, ki so ga predvsem najstniki publicirali s pomočjo knjižnice. Enota v Vanløseju je primer združene knjižnice in kulturnega doma. Redno organizirajo obisk lokalnega politika, ki je ob določeni uri državljanov na voljo za pogovor. V enoti Lærkevej Bibliotek so mi predstavili projekt nove združene knjižnice, kjer bo skoraj polovico prostora namenjena srečevanju, raznim dogodkom. Načrtujejo, da bodo knjižničarji opravljali določene naloge upravnih enot.

Knjižnica v Hjørringu na severu Danske je vzorčni primer knjižnice kot prostora navdiha in prostora srečevanja. Knjižnica je znana po rdečem traku, ki kot umetniška inštalacija povezuje celoten prostor knjižnice. Rdeči trak je lahko marsikaj: smerokaz, razstavišče, miza, pult itn. Arhitekturno oblikovanje prostora odklanja dolge ravne linije, prostor oblikuje po zgledu srednjeveških mest kot zaviti in pripraven za odkrivanje.

Študijski obisk sem sklenil v Aarhusu, kjer so mi predstavili razvoj inovativnih storitev. Raziskovanje poteka tudi z namenom uvajanja novih storitev v novi zgradbi Mediaspace. V sklopu projekta Mindspot raziskujejo, kakšna bi bila knjižnica za uporabniško skupino najstnikov in kako jih privabiti kot uporabnike. Več projektov se je ukvarjalo z raziskovanjem interakcije fizičnega in virtualnega prostora, tako so preizkušali otroški katalog z interaktivno tablo, »poslušanje« knjig, promocijo elektronskih virov itn. Trenutno pa poteka tudi raziskovanje vsakdanjega življenja uporabnikov z metodo dnevnikov. Vse nove storitve se sicer ne obnesejo, vendar pa uspešne implementirajo v redno dejavnost, kot npr. t.i. interaktivne »info galerije«. Obiskal sem tudi enoto v Gellerupu, ki predstavlja prototip prej omenjenih centrov skupnosti. V predelu Aarhusa z visokim deležem imigrantov so pod skupno streho združeni knjižnica, državljansko anonimno svetovanje, babiška služba ter služba za pomoč pri zaposlovanju.

Gorazd Vodeb
Narodna in univerzitetna knjižnica

DODANA VREDNOST KNJIŽNIC V ČASU KRIZE – NEKATERE IZKUŠNJE IN REZULTATI TUJIH RAZISKAV

Že dalj časa so tudi v naši stroki prisotni članki in ugotovitve raziskav v zvezi s svetovno gospodarsko krizo in njenimi posledicami, kot jih občutijo knjižnice. O tej temi je bilo v tuji strokovni literaturi napisanih že kar nekaj člankov. Opozarjamo in na kratko povzemamo dva, ki o tem pišeta z drugega vidika – namreč krizi kot izzivu za knjižnice.

Niso vse posledice krize nujno negativne, o čemer govorijo tudi raziskave, na katere je opozorjeno v dveh prispevkih, objavljenih v reviji *Managing Information*, vol. 17, št. 7, 2010. Članka sta v to številko uvrščena v okviru osrednje teme te številke, ki ima naslov *Dodana vrednost iz knjižnic v času krize*.

Naj pred kratkim pregledom vsebine opozorimo, da članka temeljita predvsem na izkušnjah in rezultatih knjižnic iz ZDA, ki predstavljajo specifično okolje, ki se nedvomno razlikuje od našega. Vseeno pa ne dvomimo, da bi kaj podobnega lahko ugotavljali (morda pa to že delamo) tudi v našem okolju. Poudarek ugotovitev je predvsem s področja delovanja splošnih knjižnic, dotika pa se tudi šolskih in le v manjši meri tudi visokošolskih knjižnic. V nekaterih delih se omenjena prispevka dotakneta tudi primerjav z rezultati iz splošnih knjižnic v Veliki Britaniji.

Osnov za izdelavo obeh prispevkov je več. Naj omenimo le dve: raziskava ALA (American Library Association) – na tej spletni strani je pregled več posameznih raziskav: <http://www.ala.org/ala/research/index.cfm> ter članek *Rooney-Browne, C.: Rising to the challenge: a look at the role of public libraries in time of recession.* – *Library Review*, vol. 58, no. 5, str. 341-352. Prispevka temeljita tudi na nekaterih rezultatih posameznih večjih splošnih knjižnic ZDA.

Naj na kratko povzamemo nekaj zanimivih ugotovitev iz omenjenih prispevkov:

- že izkušnje iz obdobja velike krize v 30. ih letih kažejo na povezavo »ekonomija navzdol, uporaba (obisk) knjižnic navzgor«,
- splošne knjižnice igrajo pomembno vlogo v času krize saj nudijo izposojno gradivo (namesto nakupa) ter množico brezplačnih storitev za svoje uporabnike,
- v letu 2008 so splošne knjižnice z ožjega področja

Virginije poročale o kar 28% porastu števila uporabnikov in 15% porastu izposoje,

- v zgolj polletnem obdobju leta 2009 splošne knjižnice s področja države Washington poročajo o 7,5% povečanju števila uporabnikov, 11,2% povečanju izposoje, 20,2% povečanju »virtualnega obiska«, 9,7% povečanju uporabe računalnikov in 13,8% povečanju uporabnikov interneta v teh knjižnicah.

Nekaj podobnega ugotavljajo tudi v splošnih knjižnicah Velike Britanije:

- knjižnice poročajo o 18,3% povečanju števila uporabnikov,
- knjižnica iz Glasgow-a poroča o 12% povečanju obiska ter 26% povečanju izposoje.

Knjižnice so predvsem v času krize prepoznavne kot 24/7 servis, ki omogoča dostop do zaupanja vrednih virov, vzdrževanje stikov ter brezplačno izposojno gradivo. Seveda pa je potrebno opozoriti tudi na ugotovitve, da so kljub večjemu obisku in izposoji v tem času tudi knjižnice, kot vse uradne ustanove, podvržene krčenju stroškov za gradivo, osebje in delovanje. O tem govori predvsem drugi članek iz omenjene revije (*Managing Information*) z naslovov: *Library use and funding during downturn: background research*. Članek temelji na rezultatih poročil in raziskav ALA (gl. prej navedena spletna stran).

Nekaj poudarkov:

- iz poročil je jasno, da so bili vsi tipi knjižnic pri svojem delovanju v letu 2008 prikrajšani pri sredstvih,
- projekcije glede financiranja ne kažejo izboljšanja niti v letu 2011,
- 20% knjižnic poroča o zmanjševanju sredstev z gradivo v letu 2010 (v višini 5-10%).

Visokošolske knjižnice poročajo, da kljub nižjemu številu vpisanih v visoke šole in univerze v primerjavi z letom 2006, v letu 2008 opažajo večjo uporabo svojih storitev. V »tipičnem tednu« leta 2006 so imele visokošolske knjižnice 18,7 milijona obiskov, v letu 2008 pa 20,3 milijona.

Tudi izposoja gradiva za otroke in mladino v splošnih knjižnicah je v letu 2008 naraščala.

Na splošno velja ugotovitev, da je prav sedanja kriza pripeljala v knjižnice več Američanov. Tu iščejo pomoč za svoje trenutno stanje (brezposelnost) – knjižnice jim pomagajo pri iskanju zaposlitve, pomoč pri izpolnjevanju prijavi – kar dve tretjini knjižnic nudi to storitev svojim obiskovalcem. Knjižnice služijo tudi kot centri za druženje (socialni vidik) ter možnostjo za brezplačen dostop do informacij.

Tudi šolske knjižnice igrajo pomembno vlogo v času krize, ki se je v času krize še bolj zavedajo. Kar 95% Američanov je mnenja, da so šolske knjižnice (osnovnošolske in srednješolske) pomemben del izobraževalnega procesa in omogočajo enakovreden dostop do izobrazbe vsem slojem.

Uporaba računalniške tehnologije, ki je na voljo v knjižnicah, je pokazala, da uporabniki v 40% to tehnologijo

uporabljajo za pomoč pri iskanju zaposlitve in dejavnostmi v zvezi z osebno kariero, 37% za potrebe osebne zdravja in zdravstva, 42% pa za pomoč pri izobraževanju.

Žal pa kar ena tretjina knjižnic ne dosega minimalnih zahtev po internetnih povezavah.

Raziskava, katere rezultati so bili v tem prispevku na kratko predstavljeni, je zajela skoraj 50.000 anketirancev, ki so svoja mnenja in odgovor posredovali preko spleta, del pa na osnovi telefonskih klicev! Raziskava je dostopna na spletni strani:

<http://cis.washington.edu/usimpact/us-public-library-study.html> (09.12.2010).

Matjaž Eržen

Centralna tehniška knjižnica

POVABILO K
BRANJU

O KONCEPTIH, NE LE BESEDAH

Tokrat se v svojem povabilu k branju z veseljem vračam k založbi *Chandos*, ki s svojo serijo *Chandos Information Professional Series* zagotovo predstavlja enega od vrhuncev sodobne strokovne bibliotekarsko-informacijske literature. Pred seboj imam leta 2008 izdano delo avtoric *Brandy E. King in Kathy Reinold*, ki bi v ohlapnem prevodu nosilo naslov *Najti pojem, ne le besedo*¹. V spodnjih

Slika 1: Naslovnica
(vir slike: Amazon.com)

vrsticah na kratko predstavljam osnovne poteze dela in teme.

Knjiga je rezultat nekajletnega avtoričinega dela pri *Centre of Media and Child Health* in v osnovi prikazuje **možnosti in implikacije, ki jih ima lahko prihodnost iskanja informacij v računalniških poizvedovalnih sistemih**. Pri tem ne gre zgolj za prihodnost kot generičen pojem, temveč povsem za konkretno, t.i. vlogo semantike v poizvedovanjih. Gre torej za proces, ki bi mu uspelo absolvirati od navezanosti na zgolj preučevanje sintakse in različnih kombinacij vtipkanih znakov, ki tvorijo poizvedbo. Ali drugače – gre za to, **ali in kako lahko računalniški poizvedovalni sistem naše poizvedbe dojame drugače kot serijo oz. zaporedje znakov, torej kot nekaj, kar ima pomen in kontekst**.

Na vsak način gre tukaj za vsebine, ki močno spreminjajo teorijo in pra-

kso iskalnega procesa in vse skupaj je še toliko bolj zanimivo za profesionalno angažirane informatorje in referenčne knjižničarje, ki z informacijskim opismenjevanjem in drugovrstno podporo učnemu procesu z uporabniki delijo informacijski vsakdan. Vse to je avtorica v knjigi lepo obrazložila.

Kakšna je torej osnova? Knjižničarji so znotraj svojih zadolžitev v odnosu do razrešitve uporabnikove informacijske potrebe poleg vsega ostalega za svoj uspeh predvsem dolžni postaviti to potrebo v odnos do širših kategorij vsebinske in formalne narave. To ne pomeni nič drugega kot **dati kontekst formulacijam (te) informacijske potrebe**. In to je osnova semantike, o kakršni je tu govor. Knjižničar je pogosto v vlogi prevajalca, ki preoblikuje informacijsko potrebo uporabnika v iskalno strategijo, ki bo vrnila rezultate. Kaj če bi to lahko storil iskalni mehanizem sam? Oziroma, **kaj če bi iskal-**

¹ King, Brandy E. and Reinold, Kathy: *Finding the concept, not just the word: a librarian's guide to ontologies and semantics*, Oxford, England: Chandos Publishing, 2008.

niki razumeli koncepte/kontekste v vprašanju, ki bi ga uporabnik vnesel v svoji naravni govornici, namesto da zgolj pregledujejo/primerjajo iskalne termine s svojim indeksom. Uporaba ontologij in semantičnih tehnologij to omogoča.

Delo je razdeljeno na tri glavne razdelke, v katerih se na 200 straneh razteza **splošni pregled ontološkega in semantičnega spleta**, zgodovina ontologij in njihove podobnosti/razlike do drugih struktur – slovarji, tezavri in taksonomije; prikaz razvoja ontologije od spodaj navzgor, kupčkanje pojmov in strukturiranje slednjih v kategorije ter dodajanje povezav. Prikazan je tudi **podroben princip delovanja semantičnih tehnologij** in postopek kako iskalnik vnosi iskalne zahteve v naravni govornici pretvori v strojno razumljiv jezik. To teorijo podpirajo štiri študije primerov, kako semantična tehnologija rešuje probleme v različnih industrijah. Na koncu sledijo vprašanja **o izzivih za prihodnost in bodoči vlogi knjižničarjev**. Tako imamo – tudi z bogatim naborem literature, urejenim stvarnim kazalom, naborem priloženih povezav in izjemno berljivo razlago osnovnih konceptov – pred sabo zopet izvrstno čtivo, ki prihaja v pravem trenutku in ga z veseljem priporočam v branje.

Branje bo dobrodošlo za vse, ki se ukvarjate z različnimi vidiki izgradnje podatkovnih baz in iskanjem informacij. Še posebno za tiste, ki vas zanima prihodnost. Kar največjemu številu bi priporočil branje prvega dela, kjer avtorica govori o razumevanju ontologij. Strojno

dojemanje simbolov in znakov je seveda drugačno kot človekovo. Že *Ferdinand Saussure*² je v prejšnjem stoletju natančno razdelal teorijsko ogrodje znakov v najbolj temeljni strukturi. In v njegovem osmišljanju vidimo, da je v samo osnovno strukturo znaka postavil njegovo relacijo do svoje okolice. Gre za tako imenovano **negativno strukturo znaka**, po kateri je znak natanko tisto, kar ni njegova okolica. In bistvena je povezava, ki je vpisana v samo strukturo nekega znaka. Tega torej samega na sebi ni. **Bistvena je relacija**. In preučevanje relacij, ne le znakov na sebi, je tisto, pri čemer gre za semantiko. In v osrčju semantike so ontologije. Prav ontologije omogočajo tako hierarhične in sinonimne strukture razmerij med pojmi kot tudi neštevna povezovanja med njimi. In zaokroženost teh relacij se strne v pojem.

Pri tem je pomembno, da vemo, da gre za **bistveno nadgradnjo vseh do sedaj uporabljenih iskalnih orodij, kot so slovarji, tezavri, taksonomije...** Ti ne ponujajo hkrati opredelitev, razmerij in klasiifikacij v istem trenutku. To je naloga ontologij. Le-te namreč omogočajo povezovanje konceptov na različnih nivojih. V tem smislu gre torej za premik na vsebinski ravni, ki napravlja močne spremembe v življenju iskalcev informacij.

Stanje v spletu je še vedno precej kaotično. In kot v svoji knjigi *Iskanje* poudarja *John Battelle*³, se prava spletna vojna v odvijata v tekmi za učinkovito serviranje relevantnih podatkov. In pri tem v nobeni fazi ne gre brez konkretnih izzivov, ki jih ob koncu predstavlja tudi avtorica naše

knjige. Popolnoma na mestu je tudi vprašanje, **kakšna bo v resnici vloga knjižničarja, če bodo ontologije in semantična iskanja omogočale uporabo naravne govornice v poizvedovalnih sistemih?** Knjižničarji kot posredniki med znanjem in uporabnikovo potrebo v tem kontekstu v resnici izostanejo. Ali pač ne. **Pri izgradnji in vzdrževanju teh ontologij** bo potrebna izjemna natančnost, poznavanje podatkov in uporabnikovih iskalno-vedenjskih navad. Zapletlo se bo v prvi vrsti pri standardizaciji oznak v ontologijah. A vseeno, v smislu zgoraj zapisanega avtorica dokaj brez zadržkov agitira k aktivni vključenosti knjižničarjev v prihajajočo prisotnost spletne semantike.

In čeprav vse kaže na (ponovno prihajajočo?) razkorak med uporabniki, ki so s pomočjo folksonomij in vključenostjo v izgradnjo spletnega znanja že močno vajeni te svoje vpletenosti in med izdelovalci ontologij, ki (kot kaže) bodo morali delovati zaprto, natančno in strokovno, gre tu vseeno za **novi poglavje v informacijski družbi**. Ne glede na to, kdaj dejansko pride. A (tudi) zaradi objave te knjige nimamo več izgovora, da so nas spremembe ujele nepripravljene.

V preizkus in izobraževanje avtorica predlaga naslednja spletna orodja:

Cognition: <http://www.cognition.com/>

EasyAsk: <http://easyask.com/>

Lexalytics: <http://www.lexalytics.com/>

Linguamatics:

<http://www.linguamatics.com/>

TextPresso: <http://www.textpresso.org/>

Tomaž Bešter
Narodna in univerzitetna knjižnica

2 Saussure, Ferdinand: Predavanja iz splošnega jezikoslovja, Ljubljana: ISH Fakulteta za podiplomski humanistični študij, 1997.

3 Battelle, John: Iskanje: kako so Google in njegovi tekmeči na novo napisali pravila posla in preoblikovali našo kulturo, Ljubljana: Pasadena, 2010.

OPENAIRE – EVROPSKA INFRASTRUKTURA PROSTEGA DOSTOPA DO REZULTATOV RAZISKAV

Znanstvena komunikacija, ki se odvija v obliki znanstvenih revij, se od prvih tiskanih različic sredi 17. stoletja do vključno pojava njihovih elektronskih oblik konec 20. stoletja ni veliko spremenila. Avtorji v člankih, ki jih pregledajo njihovi vrstniki, poročajo o rezultatih svojih raziskav, ki so jih financirale njihove ustanove ali pa so sredstva pridobili na nacionalnih ali mednarodnih razpisih. Ob sprejetju člankov v objavo svoje materialne avtorske pravice prenesejo na založnike, slednji dostop do rezultatov raziskav omogočajo ob plačilu naročnin na revije. Večina raziskovalcev je zaposlena v javnih zavodih, ki jim morajo preko plačila naročnin omogočiti dostop do najnovejših dognanj stroke. Nezadovoljstvu z omejevanjem dostopa do rezultatov javno financiranih raziskav z naročninami se je pridružilo še spirhalno povečevanje cen znanstvenih revij, ki v oteženih finančnih razmerah zahteva vedno večji delež sredstev raziskovalnih ustanov v razvitem svetu in še povečuje razlike v možnostih dostopa do znanstvenih informacij v svetovnem merilu.

Po letu 2000 se v svetu v obliki deklaracij, pobud in projektov vedno bolj širi podpora prostemu dostopu do rezultatov znanstvenoraziskovalnega dela v obliki objav ali podatkov brez naročniških ali avtorskopравnih omejitev in s tem njihovi večji vidnosti in odmevnosti. Elektronsko okolje omogoča vzpostavitev prostega dostopa do

objav bodisi v obliki avtorjeve končne recenzirane različice članka v naročniški reviji (t.i. prednatis), shranjene v prostodostopnem repozitoriju, objave v prostodostopni reviji ali kot prosto dostopnega članka v naročniški reviji. Prosto dostopne objave lahko vsebujejo povezave do podatkov ali druge funkcionalnosti. Po zadnjih ocenah je v svetovnem merilu okoli 20 odstotkov znanstvenih objav, objavljenih v zadnjem letu, prosto dostopnih.

Raziskovalno delo temelji na dosežkih predhodnikov in je vitalno odvisno od možnosti dostopa do in razširjanja znanstvenih informacij. S prostim dostopom do znanstvenih objav in podatkov je napredek znanosti hitrejši, povečata se lahko obseg in razpon raziskav ter izboljša izkoristek javnega financiranja.

Odziv Evropske komisije in Evropskega raziskovalnega sveta

Evropska komisija in Evropski raziskovalni svet želita zagotoviti največje možno razširjenje in dostop do rezultatov raziskav, ki jih sofinancirata. Evropska komisija je zato avgusta 2008 zasnovala pilot Sedmega okvirnega programa (7. OP) v okolju prostega dostopa. Vsaka pogodba o sofinanciranju projekta sedmih tematskih področij, ki je bila podpisana po začetku pilota, vsebuje Poseben člen 39 (Special Clause 39), ki od raziskovalcev projekta zahteva, da:

- recenzirane znanstvene članke, v katerih so objavili rezultate projekta, takoj po sprejemu v objavo shranijo v institucionalni ali tematski repozitorij,
- zagotovijo prost dostop do teh člankov v šestih (energija, okolje, zdravje, informacijske in komunikacijske tehnologije, raziskovalne infrastrukture) ali dvanajstih mesecih (znanost v družbi, družboslovne in humanistične vede).

Izbrana tematska področja pokrivajo približno 20 odstotkov proračuna 7. OP. V Sloveniji je trenutno 45 projektov navedenih področij 7. OP, katerih koordinatorja (dva) ali partnerji so tudi slovenske ustanove in bodo morali članke takoj po sprejemu v objavo shraniti v prostodostopni repozitorij ter omogočiti njihovo prosto dostopnost v predvidenem roku. V okviru celotnega 7. OP je takih projektov trenutno približno 700.

Evropska komisija pričakuje, da bodo raziskovalci v prostodostopni repozitorij shranili svojo končno različico članka (prednatis), ki je vsebinsko popolnoma identična objavljenemu članku v reviji, ni pa še grafično oblikovana v slogu revije. Trenutno že 80 odstotkov založnikov naročniških znanstvenih revij po svetu dopušča tako shranjevanje. Podrobnosti glede dovoljenj je za velike in mednarodne založnike in revije moč najti na spletni strani Sherpa RoMEO.

Evropski raziskovalni svet sofinancira projekte posamičnih raziskovalcev v okviru Specifičnega programa 7. OP IDEAS. Podobne zahteve, kot jih je v pilotu postavila Evropska komisija, je Evropski raziskovalni svet objavil že decembra 2007 (ERC Scientific Council Guidelines for Open Access), kjer dodatno zahteva tudi takojšnjo shranitev podatkov raziskav v ustrezno zbirko in njihovo prosto dostopnost najkasneje v šestih mesecih.

Projekt OpenAIRE

Praktično izvedbo pilota Evropske komisije in določil Evropskega raziskovalnega sveta bo podprl projekt OpenAIRE (Open Access Infrastructure for Research in Europe), v okviru katerega bo vzpostavljena infrastruktura za identifikacijo, shranjevanje, dostop do in nadzor oddaje objav, ki nastanejo v projektih sedmih testnih področij. V triletnem projektu 7. OP sodeluje 38 partnerjev iz 26 držav EU in Norveške. Slovenijo zastopa Univerza v Ljubljani.

V okviru projekta bodo raziskovalcem in ustanovam preko evropskega sistema pomoči s centralno pomočjo in nacionalnimi kontaktnimi točkami na voljo potrebne informacije in pomoč pri shranjevanju objav v ustrezne repozitorije. Portal OpenAIRE in infrastruktura mreže repozitorijev bo Evropski komisiji in Evropskemu raziskovalnemu svetu omogočila avtomatsko identifikacijo objav raziskovalcev, shranjenih v skladu s Posebnim členom 39 pogodbe o sofinanciranju. Preko portala bodo celotna

besedila objav, shranjena v mreži repozitorijev, prosto dostopna komurkoli.

V skladu z zahtevo Evropskega raziskovalnega sveta bo v okviru projekta za pet znanstvenih področij analizirana možnost zbiranja in upravljanja podatkov raziskav. Projekt OpenAIRE se povezuje z drugimi iniciativami na temo prostega dostopa, založniki in informacijski sistemi o raziskovalni dejavnosti. Za raziskovalce, ki nimajo možnosti shranjevanja objav v institucionalni/nacionalni repozitorij oziroma ni na voljo ustreznega tematskega repozitorija, je OpenAIRE zagotovil repozitorij, ki ga je vzpostavil CERN.

Uradna predstavitev in zagon projekta OpenAIRE

V belgijskem Ghentu so 2. decembra 2010 v okviru uradnega zagona projekta OpenAIRE govorniki in udeleženci okroglih miz med celodnevni programom prisotnim posredovali svoje znanje in vizije glede prihodnosti prostega dostopa.

Znanje se bogati z deljenjem, več sodelovanja pomeni boljšo znanost, je prepričana podpredsednica Evropske komisije **dr. Neelie Kroes**. Prost dostop omogoča več sodelovanja in učinkovitejšo razširjanje rezultatov raziskav ter večjo vključenost družbe v znanost, predvsem pa državljanom zagotavlja dostop do znanja, financiranega iz javnih sredstev. Javni uslužbenci so odgovorni za zaščito te pravice državljanov in morajo poskrbeti za čim večji izkoristek javnega financiranja preko prostega dostopa do

znanstvenih objav in podatkov. Evropska komisija je pripravljena prevzeti vodilno vlogo v koordinaciji potrebnih aktivnosti na evropski ravni.

Prof. dr. John Willinsky z univerze Stanford in direktor Public Knowledge Project, katerega programsko opremo za izdajanje revij Open Journal Systems uporablja približno 7.500 recenziranih znanstvenih revij, je mnenja, da prost dostop raziskovalcem in širši javnosti omogoča udeležanje osnovne človekove pravice do znanja. Prvi zakon o avtorski pravici je leta 1709 nastal zaradi zaščite akademske svobode in ne omejevanja nadaljnje uporabe zapisanega znanja. V znanstveno založništvo je vloženo toliko sredstev, da bi z njegovim preoblikovanjem brez dodatnih sredstev lahko zagotovili prost dostop za vse (brez naročniških omejitev).

V okviru panela financerjev raziskav so moderator **dr. Kostas Glianos** (vodja enote GÉANT in e-infrastrukture Evropske komisije), **dr. Luis Magalhães** s portugalskega ministrstva za znanost, tehnologijo in visoko šolstvo, **dr. Ron Dekker**, direktor nizozemske agencije za raziskovalno dejavnost, in **prof. dr. Gábor B. Makara**, prejšnji predsednik madžarskega raziskovalnega fonda, poudarili pomen nacionalnih infrastruktur prostega dostopa in njihovega povezovanja na mednarodni ravni. Obvezno shranjevanje objav iz javno financiranih raziskav v prostodostopne repozitorije je del učinkovitega upravljanja javnih sredstev.

OpenAIRE, www.openaire.eu

Sherpa RoMEO, www.sherpa.ac.uk/romeo

Directory of Open Access Journals, www.doaj.org

Directory of Open Access Repositories, www.openoar.org

Registry of Open Access Repositories, roar.eprints.org

Dr. Frederick Friend z University College London, svetovalec britanskega Joint Information Systems Committee, je v panelu o prihodnosti projekta OpenAIRE ugotovil, da bi bilo potrebno v posamezni državi na nacionalni ravni oblikovati skupino predstavnikov različnih deležnikov prostega dostopa, posamezni deležniki ne morejo zasnovati vsestranske vzpostavitve okolja prostega dostopa v državi.

Uradne predstavitve in zagona projekta OpenAIRE se je udeležilo preko 120 predstavnikov financerjev, univerz in inštitutov, mednarodnih združenj in partnerjev projekta. Iz Slovenije je bila prisotna **ga. Petra Tramte** iz Direktorata za znanost in tehnologijo Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Direktorat skrbno spremlja razvoj okolja prostega dostopa do rezultatov javno financiranih raziskav in analizira možnosti vzpostavitve ustrezne infrastrukture v Sloveniji. Ga. Tramte je med drugim za oktobrsko posvetovanje Prost dostop do dosežkov slovenskih znanstvenikov pripravila predstavitev z naslovom Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo: dostop do raziskovalnih podatkov, financiranih z javnimi sredstvi – trenutno stanje. V novembru se je udeležila delavnice Evropske komisije v organizaciji Generalnega dire-

ktorata za raziskave in inovacije z naslovom Odprt dostop in arhiviranje v Evropskem raziskovalnem prostoru: utiranje poti k usklajeni strategiji, s katero želi Evropska komisija spodbuditi nadaljnji razvoj politik prostega dostopa do objav in podatkov v sklopu okvirnega programa za raziskave in razvoj Evropskega raziskovalnega prostora.

Vzpostavitev nacionalne infrastrukture prostega dostopa v Sloveniji

Prost dostop do rezultatov znanstvenoraziskovalnega dela slovenskih raziskovalcev je trenutno mogoč preko člankov, objavljenih v slovenskih sofinanciranih revijah (ki morajo elektronske oblike oddati na portal Digitalne knjižnice Slovenije dLib.si), kar verjetno predstavlja manjši del njihovega publiciranja. Vse preostale objave, če jih raziskovalci niso objavili v prostodostopnih revijah ali sami oziroma njihovi tuji soavtorji shranili v katerega od repozitorijev, niso prosto dostopne njihovim mednarodnim vrstnikom. Slovenija in njeni raziskovalci tako niso deležni dokazanih koristi prostega dostopa do objav in podatkov: država v smislu boljšega izkoristka javnih sredstev, hitrejšega razvoja znanosti in še večje znanstvene prepoznavnosti, raziskovalci pa večje vidnosti in odmevnosti objav.

Čas do novembra 2012, ki ga Evropska komisija v okviru projekta OpenAIRE namenja vzpostavitvi evropske infrastrukture prostega dostopa, bi morali v Sloveniji nameniti vzpostavitvi nacionalne infrastrukture prostega dostopa: sprejeti odločitev o obvezni oddaji objav raziskovalcev v prostodostopne repozitorije (obveza s strani financerjev raziskav in/ali javnih raziskovalnih zavodov), vzpostavitve osrednje informacijske točke za pomoč raziskovalcem v okolju prostega dostopa, izgradnja nacionalnega repozitorija znanstvenih objav in zbirke podatkov oziroma nacionalnega agregatorja distribuiranih repozitorijev, v obeh primerih povezana z Informacijskim sistemom o raziskovalni dejavnosti v Sloveniji (SICRIS-om).

Evropska komisija po besedah podpredsednice **dr. Neelie Kroes** meni, da »morajo biti rezultati raziskav, financiranih iz javnih sredstev, prosto in javno dostopni, namesto da so zaklenjeni za požarnim zidom naročnin znanstvenih založnikov« in bo to stališče upoštevala ob načrtovanju Osmega okvirnega programa. Slovenija bi morala slednjega leta 2014 pričakati z ustrezno nacionalno infrastrukturo prostega dostopa do dosežkov slovenskih znanstvenikov.

Mojca Kotar
Univerza v Ljubljani, Univerzitetna
služba za knjižnično dejavnost
8.12. 2010

PORTAL SLOVENSKA BIBLIOGRAFIJA

PREDSTAVLJAMO

Na Ta veseli dan kulture smo v Narodni in univerzitetni knjižnici predstavili nov portal **Slovenska bibliografija** (<http://www.nuk.uni-lj.si/sb/>). Za Slovensko bibliografijo je to gotovo prelomen dogodek v njeni zgodovini. Na portalu je možno z enostavnim ali kombiniranim iskanjem najti bibliografske opise po različnih vrstah gradiva, tudi po starejših bibliografijah. Informacije bo uporabnik odslej enostavno dobil zbrane na enem mestu. Zamudnega iskanja po različnih tiskanih virih bo vse manj. Uporabniku bo prikrajsan čas, olajšana bo tudi pot do bibliografskih informacij, čeprav uporabnikom vedno radi prisluhnemo in pomagamo.

Portal Slovenska bibliografija bo zajemal bibliografske zapise za raznovrstno gradivo: knjige, časopise, članke, muzikalije, zvočne posnetke, atlase, zemljevide, plakate, koledarje in druge bibliografije.

Doslej je bila Slovenska bibliografija tiskana. Bibliografija knjig je izhajala na vsake tri mesece, bibliografija serijskih publikacij pa je izhajala za vsako leto posebej. Od 1995 so več let izhajali tudi CD-ROM-i Slovenska bibliografija, kasneje pa smo razvili spletno stran, na kateri smo objavljali le bibliografske podatke za knjige.

Slovenska bibliografija je začela delovati po 2. svetovni vojni. Od leta 1945 do danes je nastalo več kot 1.003.000 bibliografskih zapisov za članke. V zadnjih letih vsako leto beležimo več kot 6.000 knjig in okoli 2.000 serijskih publikacij. Količine tiskanih medijev naraščajo.

Slovenska bibliografija je oblikovana podobno kot druge evropske nacionalne bibliografije. Od vzajemnega kataloga knjižnic COBISS se razlikuje po strukturi, notranji organizaciji podatkov in tudi po tem, da je glede na posamezna gradiva selektivna in neodvisna, npr. od bibliografij raziskovalcev. Glavno vodilo, pri izbiri

gradiva za bibliografijo, ostaja nespremenjeno že od samih začetkov, ki so jih postavili znani slovenski bibliografi, npr. Franc Simonič, Janko Šlebinger, Janez Logar in nasledniki. To so gradiva s trajnejšo kulturno, zgodovinsko, znanstveno ali strokovno vsebino, ki jih uporabniki, ustvarjalci, strokovnjaki in znanstveniki potrebujejo danes ali jih bodo potrebovali tudi v prihodnje. Od COBISS-a se Slovenska bibliografija razlikuje tudi po tem, da mora biti izpolnjena vsaj ena od naslednjih lastnosti: delo je napisano v slovenskem jeziku, delo je napisal slovenski avtor, delo je izdala slovenska založba.

V bližnji prihodnosti načrtujemo zapolnitev portala s podatki iz Slovenske bibliografije. Bibliografske podatke za knjige bomo dopolnjevali vsake tri mesece, za serijske publikacije letno, za druge vrste gradiv pa glede na njihov obseg, a najmanj enkrat letno.

V naslednjih verzijah bomo portal nadgradili in razvijali v skladu s funkcionalnimi zahtevami posameznih bibliografij in glede na potrebe uporabnikov. Želimo si, da bi v prihodnje oblikovali in razvili tudi bibliografije za novejša gradiva, npr. publikacije na elektronskih medijih.

Boris Rifl

Narodna in univerzitetna knjižnica

Slika 1: Portal Slovenska bibliografija

DIGITALNA KNJIŽNICA SLOVENIJE

PROBLEMATIKA TRAJNEGA OHRANJANJA DIGITALNIH VIROV - 1. DEL

S problematiko trajnega ohranjanja dokumentnega gradiva se ukvarja precej institucij, razvitih je precej modelov in rešitev zanje. Rešitve na ključ omogočajo tako uporabo programskih rešitev na eni strani, kot najem podatkovnega prostora in arhiviranja na drugi. Zakonodaja je na tem področju precej jasna, npr. Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva. Precej manj določeni so procesi zajema, digitalizacije, izgradnje, vzdrževanja ter varovanja elektronskih publikacij ustanov kot so izobraževalne institucije, knjižnice, muzeji, galerije. Zaradi ohranjanja publikacij naših prednikov – kulturne dediščine in ohranjanja del, nastalih danes (kulturna, nacionalna, raziskovalna dejavnost) se kaže potreba po večji sistematizaciji pri procesu trajnega ohranjanja elektronskih publikacij. Publikacijo želimo trajno hraniti predvsem zaradi uničujočega vpliva okolja, kateremu je izpostavljena in zaradi zagotavljanja dostopa širšemu krogu uporabnikov preko interneta, ne glede na čas in lokacijo. V prispevku bodo opisane nekatere težave v povezavi z zajemom spletnih vsebin, formati bibliografskih podatkov, možnostjo shranjevanja objektov v različne formate, nakazani so repozitoriji za hrambo vsebin. Ponujene so tudi praktične rešitve, ki jih uporabljajo nekatere institucije pri obvladovanju procesa trajnega ohranjanja e-vsebin.

V sestavku je govora o publikacijah, ki jih lahko v grobem razporedimo na naslednji način:

- [spletne publikacije](#),
- [digitalno rojene / nastale vsebine](#) ter
- [publikacije, ki so nastale kot plod digitalizacije fizičnih nosilcev](#).

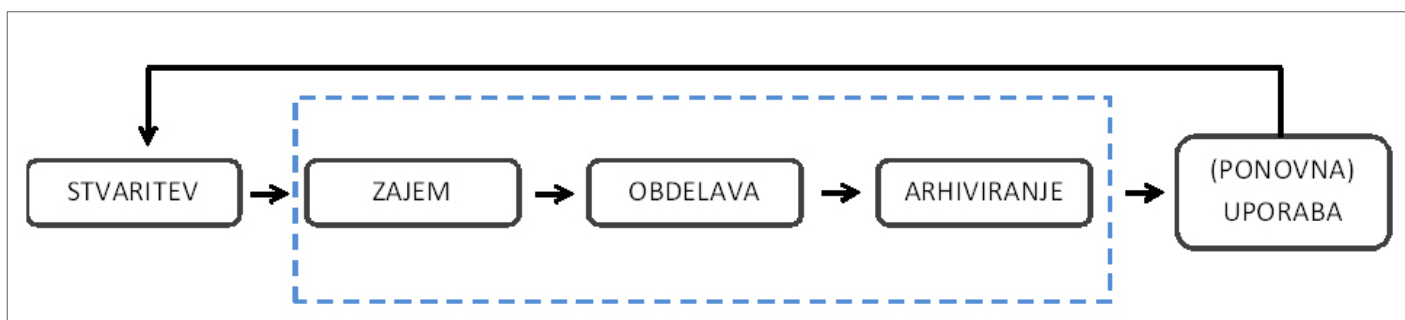
Referenčni model OAIS - Open Archival Information System je nastal v okviru posvetovalnega odbora za potrebe vesoljskih podatkovnih sistemov, oz. za potrebe analiz podatkov, pridobljenih iz teh sistemov (CCSDS – Consultative Committee for Space Data Systems), z namenom uvajanja standardov za dolgotrajno ohranjanje podatkov raziskav vesoljskih podatkovnih sistemov. Ker model ne predpisuje načrta ali implementacije rešitve, temveč nakazuje koncepte, ki nastopajo v procesu trajnega ohranjanja digitalnih virov, je svoje mesto kmalu našel v svetu knjižnic in raznih ustanov, ki obvladujejo množično število publikacij.

Informacijski paket, ki vstopa v sistem, je po OAIS sestavljen iz vsebine, ki jo želimo ohraniti in jo delimo na objekt in opis objekta na eni in potrebne informacije, ki nam bodo v pomoč pri umeščanju in iskanju objekta v sistemu (vir, njegovo povezanost in odnos z drugimi viri, referenčne informacije in informacije, ki nas obveščajo o pristnosti in nespremenljivosti vira), na drugi strani.

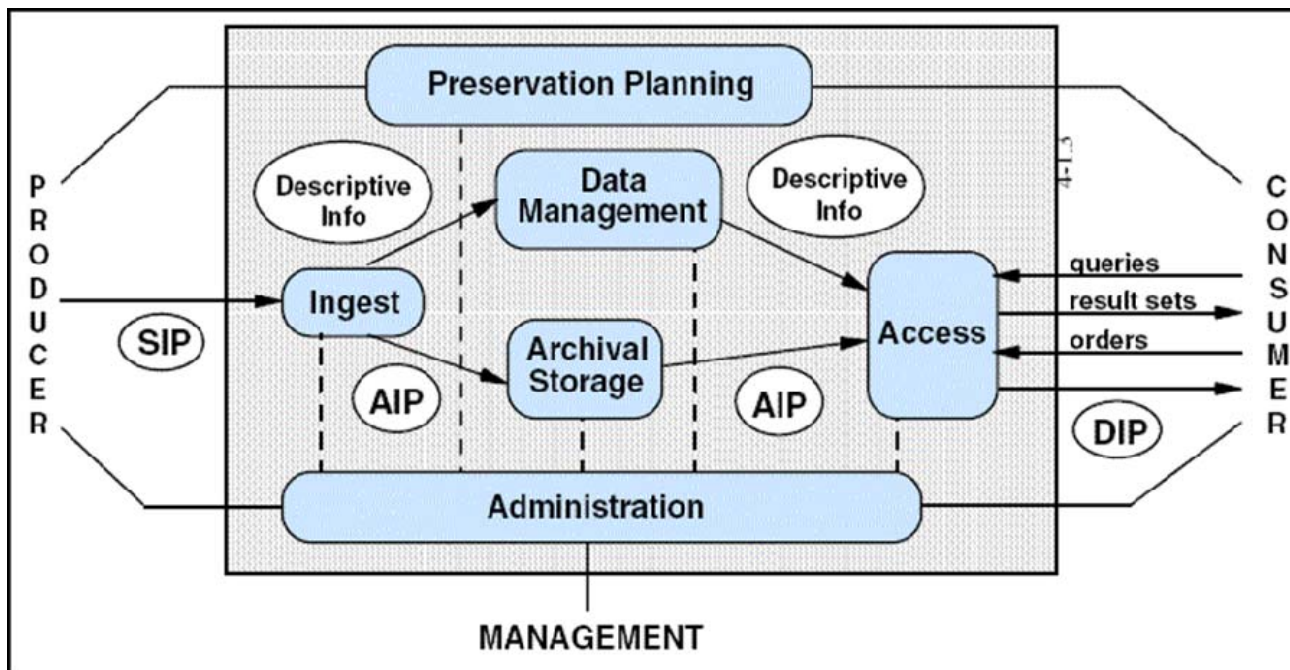
Glavne funkcije, ki jih podpira model OAIS, so naslednje:

- zajem (ingest),
- arhiviranje in skladiščenje (Archival storage),
- upravljanje z (meta) podatki (Data Management),
- upravljanje sistema (Administration),
- vzdrževanje arhiva (Preservation Planning),
- zagotavljanje dostopa (Access),

poleg teh pa še podporne funkcije, ki skrbijo za nemoteno delovanje sistema (upravljanje s platformo sistema, mreže, varnosti, itd). Na sliki 2 je podana shema

Slika 1: Življenjska pot publikacije

Slika 2: Model OAIS (vir: http://preserv.eprints.org/guide/the_big_picture/?slide=2)

referenčnega modela OAIS.

Ob omenjenih funkcijah nastopajo v modelu tudi entitete, ki predstavljajo informacijske pakete, oz. vsebine, ki jih vlagamo v sistem.

- SIP (submission information package), paket, ki ga vlagamo v sistem,
- AIP (archival information package), arhivski paket (razširjen z dodatnimi informacijami o objektu, ki ga vlagamo (npr. z opisnimi podatki),
- DIP (dissemination information package), paket, ki je prilagojen končnemu uporabniku.

Ne bomo se spuščali v natančnejši opis OAIS modela, za razumevanje principa trajnega ohranjanja zadostuje grobi oris, ki smo ga podali. Omenimo še, da za trajno ohranjanje elektronskih publikacij oz. elektronskih virov iz vidika knjižnic ne velja Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA) in termina arhiviranje ne interpretiramo tako, kot ga navaja ta zakon. Iz slike 1 in 2 izhajata vsaj naslednje. Kreacija vsakega dokumenta je namenjena

njegovi (ponovni) uporabi. Kot skrbniki dokumenta (publikacije, vira) smo pred nalogo, da poskrbimo za funkcije procesa trajnega ohranjanja z namenom, da omogočimo ravno to – ponovno uporabo nastalega vira.

Kot smo omenili, nam OAIS model služi kot referenčni model, kot logični nivo pri implementaciji rešitev, ki jih bomo razvili, za trajno ohranjanje digitalnih vsebin.

Prihodnjič bomo podali praktične primere – realizacijo produktov za realizacijo procesa trajnega ohranjanja digitalnih virov za vse tri skupine virov (spletne publikacije, digitalno rojene / nastale vsebine ter publikacije, ki so nastale kot plod digitalizacije fizičnih nosilcev).

Matjaž Kragelj
Narodna in univerzitetna knjižnica

ALEKSANDER PECA RAZSTAVLJA V MKI

V novem letu ste vabljeni na ogled nove slikarske razstave, ki jo je knjižničarka Darja Kromar pripravila v kotičku ustvarjalnosti v Mestni knjižnici Izola. Tokrat svoje slike na platnu razstavlja mlad akademski slikar Aleksander Peca.

Rodil se je 20. julija leta 1972 v Novi Gorici. Po končani osnovni šoli in gimnaziji je študij nadaljeval na Accademii di Belle Arti v Benetkah, smer slikarstvo. Leta 1999 je diplomiral pri prof. Carlu di Racu. Aleksander Peca živi in ustvarja v Novi Gorici ter samostojno razstavlja od leta 1996, v Sloveniji in sosednji Italiji.

Njegovo delo temelji na analizi vidne resničnosti, kot jo zabeležimo s fotografskim aparatom. Fotografsko predlogo slikar spremeni s čopičem in barvami. Teme njegovih oljnih slik so motorji, ženski akti, ženske v tesno oprijetih usnjenih oblačilih vedute mesta, sumo borci in drugi prizori iz japonskega vsakdana, portreti, avtoportreti, dvojni avtoportreti, baročni plemiči z modernimi pričeskami, roboti, junaki iz sodobnih filmov, stripov in japonskih risank, ki jih je gledal v otroštvu...

S čopičem in barvami se tako avtor skuša približati fotografski natančnosti po vzoru ameriških slikarjev tako imenovanega fotorealizma iz 60. oziroma 70. let, katerih značilni predstavniki so Don Eddy, Chuck Close, Richard McLean in drugi.

Za Aleksandra Peco je značilno natančno in precizno podajanje

slikarske vsebine, zlasti pa izvirno prehajanje iz realizma v nadrealizem, kakor tudi oplajanje zahodnoevropskega umetnostnega spomina z vsebinami daljnega Vzhoda. V tem je na slovenski likovni sceni edinstven.

Ob obešanju njegovi slik na stene smo avtorju postavili nekaj vprašanj, na katera je prijazno odgovoril.

MKI: Aleksander Peca, vi veliko razstavljate po vsej Sloveniji in v Italiji. Kako doživljate otvoritve razstav? Kakšni ljudje si hodijo ogledovat vaše slike? Uporabljate precej temne barve – zakaj? So vaše slike ljudem všečne?

AP: Otvoritve so lahko čisto zabavne, posebno če se pije. Problem je priti do prostora kjer otvoritev izvesti; niso vsi pripravljene podpreti umetnosti, ki v danem trenutku ne ustreza dani mentaliteti ljudi odgovornih za podpiranje tudi njim ne ustrezajoče umetnosti. Kdove zakaj je bil pri sosedih sprejem vedno prijaznejši, tudi iz strani drugih umetnikov. Slovenska nevoščljivost? Sicer je odziv mladih vselej presenetljivo najbolj prisrčen, mogoče ker so prvi, ki prepoznajo uporabljene elemente iz medijske pop kulture. Škoda, ker je mladina brez denarja, sicer bi mastno služil... no, kakšen pomembnejš se na razstavi že pojavi.

Da uporabljam temne barve? Mogoče, gotovo pa za to ni nobene psihološkega, psihoanalitskega ali kakršnegakoli drugega psihovzroka. Tudi oblačim se vedno, poudarjam vedno, v črno, pa nisem

depressivec.

MKI: Na svojih slikah se lotevate pojavov zahodne in japonske popkulture. Nekateri vidijo v vašem ustvarjanju sanjski realizem. Kaj pa o svoji umetnosti pravite vi?

AP: Najraje ne dajem definicij stvarim, še najmanj pa svojemu delu, verjetno je v združevanju nezdružljivega res kaj sanjskega a tudi moj realni svet je bolj malo konkreten. Vedno sem poudarjal delo, ki edino privede do kvalitete. Umetniški navdih oz. prebliski nikakor niso dovolj.

MKI: Na nekaterih vaših slikah so upodobitve japonskih mang, na drugih realistične podobe vesolja, zraven njih pa so slike androginega Ludvika XIII. z oboroženo Laro Croft v ozadju. Kje najdete vse te ideje? Ali vaša dela potrebujejo razlago umetnostnega kritika, zapisano v katalogu?

AP: Uf, huda. Najprej popravek; slike, ki sem jih vzel za vzor sta upodobitvi kraljev Ludvika XIV in Ludvika XV francoskega slikarja Rigauda, zame paradigme baročne teatralnosti in iz Umetničenosti. Opazite sorodnost besed? In potem se začne združevanje nezdružljivega, Angelina Jolie kot Lara Croft mi je bila po nekih drugih kriterijih ravno tako všeč kot mi je bil Louis Quatorze. Upam, da moje slike nosijo dovolj močno vizualno sporočilo, ki ga občinstvu posredujejo ravno preko vizualnega kanala. Saj govorimo o vizualni umetnosti, ali ne? Literarne obrazložitve kaj lahko, naj bi, oz. moraš videti se mi zdijo neumestne. Če slika nič ne

pove kot slika tudi spremnega romana ne rabi.

MKI: Danes slikarji bežijo v abstrakten svet, vi pa na svojih platnih ostajate v realnem. Kako to?

AP: Ni res, moj svet je zelo sanjski, uporablja pa predmete in osebe iz tustranskosti. Je pa res, da jih dosti beži.

MKI: Koliko se vaša umetnost približuje znanosti?

AP: Verujem in verjamem v znanost, dala nam ja marsikateri odgovor, napredek nam bo dal preostale. Znanstvenika žene k raziskovanju neka neustavljiva želja in potreba, njegova metoda, ko se problema loti pa mora biti čim bolj prosta emocij. Tu je mogoče da najti kakšno skupno točko.

MKI: Kako se lotite slikanja? Potrebujete fotografijo kot predlogo?

AP: Ker sem se od začetka odločil

Sliki 1 in 2: Z razstave

čim bolj zvesto upodabljati vidno realnost so fotografije (iz čisto praktičnih razlogov) skoraj nujno potrebne, tudi zato ker delam zelo počasi in se pač tekom dneva svetloba spreminja, sadje gnije, sladoled topi... Fotografija mi je odličen pripomoček, ampak ostane le to – pripomoček. Brez dolgotrajnega dela pač ne gre.

MKI: Vaše teme so motorji, orožje, japonske mange, ženske v usnju. Bi lahko povedali kaj več o tem?

AP: Bistvena je slika, slikarska površina in razporeditev barv na njej, odločil sem se, da bo ta razporeditev ustrezala neki vidni resničnosti, ker pa me v tej resničnosti zanima kar nekaj stvari se pač tematike spreminjajo in vsaka čaka, da pride ob pravem času na vrsto. Še bolje ko so med sabo združljive (ali tudi ne – se spomnite združljivosti nezdružljivega?). Kot otrok sem z veseljem in otroško radovednostjo gledal japonske risanke in ljubezen do kulture, ki jih je ustvarila je ostala. Pri motorjih me je vedno privlačil izziv kako podati različne leske

kovin, kromiranih površin, usnja, gum... interes je čisto slikarske narave, nimam niti izpita. Ženske v črnem usnju?...so pač zelo, zelo sexy.

MKI: Veliko razstavlja v Italiji. Ali tudi italijanski umetniki razstavljajo v Novi Gorici? Kako gledate na medkulturno povezovanje med državama?

AP: Upam, da imajo to možnost. Povezovanje je v vsakem pogledu lahko le pozitivno, lahko le drug drugega bogatimo če ohranimo odprtost do tega kar se dogaja okrog nas. Hvalabogu smo neestet-ske ograje podrli, z onimi v glavah bo malo težje, a z malo dobre volje...

MKI: Hvala za pogovor in še veliko uspehov na področju slikarstva ter v osebnem življenju vam želimo!

AP: Hvala Mestni knjižnici v Izoli za povabilo.

Špela Pahor
Mestna knjižnica Izola

SLOBODAN SIMIČ SIME, GOST V MESTNI KNJIŽNICI PIRAN

Mestna knjižnica Piran je ob občinskem prazniku na tretje **Srečanje v Piranu** povabila Slobodana Simiča Simeta, priznanega publicista in raziskovalca istrske ter piranske dediščine in tradicij. Z gostom se je pogovarjala bibliotekarka Ksenija Petaros Kmetec. Večer je glasbeno popestril Gianni Collori s sinom Teom. V razstavni vitrini so bila na ogled vsa do sedaj izdana Simičeva dela. Ksenija Petaros Kmetec je Slobodana Simiča Simeta predstavila kot ustvarjalca in raziskovalca, ki je že vrsto let uveljavljen na več področjih: »Je naš vodilni poznavalec tradicionalnih plovil severnega Jadrana in Istre. Spisek njegovih projektov in publikacij je dolg. Že leta tudi objavlja v navtičnih revijah in sodeluje s svojim znanjem o ladjarski dediščini tudi s tujimi raziskovalci. Je avtor preko ducata velikih monografij, vsaj desetih manjših publikacij in mnogih drobnih, a odmevnih brošur, člankov in drugega. Imel je tudi številna predavanja.«

Slobodan Simič Sime je bil rojen aprila leta 1955 v Somboru. Ko je imel eno leto, se je družina priselila v Piran, kjer je Sime končal tudi osnovno šolo. O svojem otroštvu in mladosti je številnim (80 v tako majhni knjižnici) zbranim poslušalcem povedal: »V Piranu sem preživel očarljivo otroštvo ob morju, sončnih zatonih, barkah, pretepanju z mestno *mularijo* in še marsikaj bi se lahko našlo. Že od malih nog sem bil po svoje malo nestandarden. Zaradi zgodnjih boemskih, kozmopolitanskih, pacifističnih pogledov na svet sem imel nemalo težav sam s sabo in še posebej z izbrano okolico. Nekako sem se pretolkel skozi osnovno šolo v Piranu ter trudoma nadaljeval šolanje na Srednji pomorski šoli. Tu so se moji mladostniški, hipijevsko obarvani ideološki problemi še zaostri. Dolgolasec z našitimi tujimi zastavami na zadnji plati, ki zaradi potepanja po svetu vsake toliko kar po več dni manjka pri pouku, pleska nebo in podobno – lepo vas prosim! To je bilo še v sedemdesetih, v času, ko so nekateri natančno vedeli, kaj je prav in kaj narobe. Nekako sem le končal tudi pomorsko šolo. Ves ta čas sem se tudi ukvarjal s športom, tehniko, veliko sem bral, pametoval, reševal svet, se zaljubljal, poslušal glasbo in počel vse, kar spada v to obdobje. Naprej me je pot peljala v Ljubljano na študij. Končno študentje, somišljeniki, uporniki, svetovljani, svoboda! Zame kar prevelik šok, ki se je razpoznal v obilici žurov, popotovanj ter klavrnih ocen. In tako sem pristal v vojski, v mornarici v Pulju. Za pacifista je bilo to težko obdobje.«

Po vojaščini se je leta 1980 zaposlil v Iskri Telematiki

kot projektant telekomunikacijskih sistemov in računalniški programer za te sisteme. Nadaljeval je s študijem v Kranju na današnji Fakulteti za organizacijske vede, smer organizacija računalniških obdelav. Leta 1990 je soustanovil in prevzel krmilo podjetja Inštitut za komunikacije in informatiko - IKI. V drugi polovici osemdesetih let je veliko predaval o visoki tehnologiji, vodenju projektov informacijske, internet in komunikacijske tehnologije ter veliko publiciral. Leta 1988 je izdal priročnik Spoznajmo lokalne računalniške mreže (založba Forum) ter učno skripto Lokalne računalniške mreže I (založba Mikroada), naslednje leto pri isti založbi Lokalne računalniške mreže II, leta 1990 pa v samozaložbi učbenik Novell Netware skozi vaje. Leta 1993 sta v založbi IKI izšla njegov leksikon Pojmovnik računalniških komunikacij ter Slovar računalniških komunikacij. Kasneje je sodeloval pri pisanju Leksikona računalništva in informatike, ki je izšel pri založbi Pasadena leta 2002.

Ves čas pa ga je privlačilo tudi vse, kar je povezano z istrsko obalo, predvsem pa zgodovina in ladjarska dediščina. Tako je leta 1995 pri založbi Sisart izšel njegov vodnik po Piranu, temu pa so sledili še vodnik po Kopru (1996, Sisart, soavtor Duška Žitko), Izoli (1997, Sisart) in Portorožu (1998, Sisart, soavtor Duška Žitko). Leta 1995 je izšla obsežna fotomonografija Piran na robovih stoletij, leta 1998 pa njena sestra - Koper na robovih stoletij. Skupaj z Duško Žitko je pri IKI leta 2000 izdal knjigo o znamenitem piranskem violinistu in skladatelju Giuseppeju Tartiniju, leto kasneje pa v soavtorstvu z zgodovinarjem Albertom Pucerjem monografijo Slovenska Istra – zaledje. Leta 2003 je Pirančane presenetil z odmevno fotografsko razstavo in katalogom Pirančani / I Piranesi. Leta 2005 je izšla njegova monografija Z vetrom in vesli, leta 2008 pa monografija Bata- ne Istre. S strokovnim prispevkom je sodeloval pri zborniku Osrednje in študijske knjižnice Srečka Vilharja Koper Studia Iustinopolitana – Tomus 1. Njegova zadnja knjiga je izšla leta 2010 pri Inštitutu Mediteranum in govori o Restavriranju historičnih plovil.

Sime ni samo pisec mnogih knjig in strokovnih prispevkov za različne revije, je tudi priznan in večkrat nagrajen fotograf, modelar, zbiratelj z izjemno bogato zbirko več kot 80 tisoč starih predmetov o zgodovini (predvsem turizma) obalnih mest, snovalec največjega bodočega muzeja slovenskega turizma, ki si z vsem srcem prizadeva za ohranjanje kulturne dediščine Pirana in je pobud-

nik ideje o zaščiti mediteranskega načina življenja. O ljudeh, ki tu živijo, razmišlja takole: »V tem prostoru, ob mediteranu, živijo posebni ljudje –mediteranci, mešanica romansko slovanske kulture, ki so ta prostor gradili, tu živijo že stoletja in imajo ta prostor neizmerno radi. To so ljudje, ki jim je vrednota tudi opazovanje sončnega zatona, nasmech človeku, igranje *briškule*, posedanje s prijatelji ob dobri kavi ali dobrem vinu v betoli, sprehodi ob morju, zapravljen dan za eno samo *menulo*, v prepevanju *osterija numero uno ...*, v glasnem sporazumevanju na ulici in podobno. Njim je življenje barvito, nekaj lepega, zabavnega, malo neurejenega, improviziranega. Daleč od tega, da je potrebno vse predvideti, urediti, uskladiti, osmisliti, zaračunati. Zaupajo in spoštujejo morje in burjo. Vedo zakaj sta ulica in hiše iz pravega kamna. Smisel življenja ne vidijo le in samo v neprestanem pehanju za denarjem. Tisočletje so gradili mesto, dokler le to ni postalo eno najprivlačnejših in na to so upravičeno ponosni.«

Sime je človek z otroško dušo, radoveden, radoživ, vesel, iskren, prijazen in s smislom za humor. S svojim dolgim čopom in pogledi na svet je, kot sam pravi »človek, ki še danes ni v kontekstu. Raje kot tržne imam civilizirane, človeku in naravi prijazne družbene sisteme. Zelo spoštujem znanje in duhovno širino, vendar pa le

izobrazbe brez osebnostnih vrednot ne cenim. Ne maram nepoštenja, nasilja, oblasti in komolčarjev. Zelo cenim iskreno prijateljstvo. V nasprotju od »življenjske usmeritve in specializacije« se zaradi svoje zvedavosti in želje po spoznavanju novega nikakor ne morem odločiti, kaj vse bom v življenju počel, saj mi marsikaj zelo hitro postane izziv. Čas preživljam ob nenehnem ustvarjanju, z ženo Ireno in sinom Janom ter morjem. Nič nimam proti potovanjem in prijetnemu prijateljskemu druženju. Pijem belo vino, ne preveč sladko. Uživam v dobri hrani, gledaliških predstavah in na dobrih koncertih. Sem preprost, nepopravljiv Pirančan.«

Ob koncu tega prispevka bi se rada zahvalila bibliotekarki Kseniji Petaros Kmetec, ki je na sproščen in prijateljski način vodila pogovor z gostom, ki ga vsi Pirančani poznamo po imenu Sime, njemu pa za besede, ki jih je zapisal v uvodu k eni od svojih fotomonografij: »V Piranu so hiše iz različnih časov, različnih barv, slogov, velikosti, ki stojijo tesno druga ob drugi in so si v oporo. Zamislimo si, kako bo lepo, ko jih bomo ljudje posnemali.«

Špela Pahor

Mestna knjižnica Izola

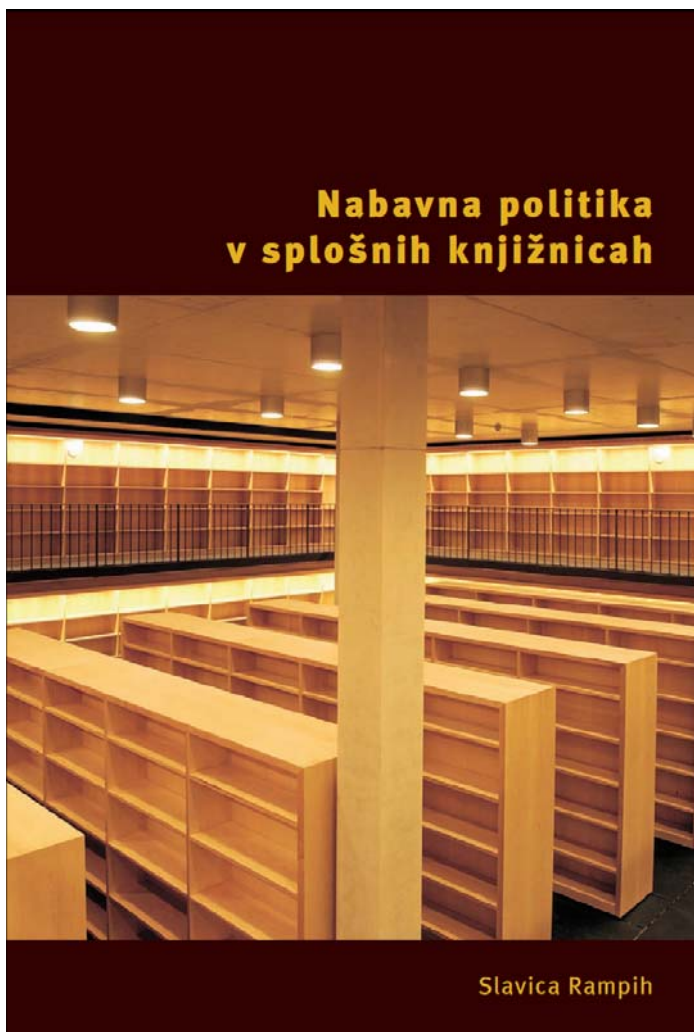
SEZNAM NOVOSTI INFORMACIJSKEGA CENTRA ZA BIBLIOTEKARSTVO V NUK-u

(oktober—december 2010)

NOVOSTI

1. ADAPTING to E-books / edited by William Miller and Rita M. Pellen. - London ; New York : Routledge, 2010. - VI, 287 str. : ilustr. ; 24 cm
COBISS.SI-ID [251635456](#)
2. GEOGRAPHIES of the book / edited by Miles Ogborn, Charles W. J. Withers. - Farnham (England) ; Burlington (VT) : Ashgate, cop. 2010. - XIV, 302 str. : ilustr., zvd. ; 25 cm
COBISS.SI-ID [253588224](#)
3. HALEY, Connie K.
Radio frequency identification handbook for librarians / Connie K. Haley, Lynne A. Jacobsen and Shai Robkin. - Westport ; London : Libraries Unlimited, 2007. - VII, 166 str. : ilustr. ; 26 cm
COBISS.SI-ID [14970421](#)
4. JAKLIČ, Daniela
Mestna knjižnica Ljubljana in uporabniki : diplomsko delo / Daniela Jaklič. - Ljubljana : [D. Jaklič], 2010. - 89 f. : ilustr. ; 30 cm
COBISS.SI-ID [252856832](#)
5. JESENK, Manuela
Možnosti knjižničarja za spodbujanje izposoje kakovostnega leposlovja : diplomsko delo / Manuela Jesenk. - Ljubljana : [M. Jesenk], 2010. - 126 f. : ilustr. ; 30 cm
COBISS.SI-ID [252855040](#)
6. KEMPERLE, Katja
Postavitve knjižnega gradiva na oddelku za otroke in mladino v splošni knjižnici : diplomsko delo / Katja Kemperle. - Ljubljana : [K. Kemperle], 2010. - 53 f. : ilustr. ; 30 cm
COBISS.SI-ID [252857600](#)
7. KIKELJ, Špela
Turistični vodiči na slovenskem knjižnem trgu : diplomsko delo / Špela Kikelj. - Ljubljana : [Š. Kikelj], 2010. - 81 f. : ilustr. ; 30 cm
COBISS.SI-ID [252853760](#)
8. KING, Brandy E.
Finding the concept, not just the word : a librarian's guide to ontologies and semantics / Brandy E. King and Kathy Reinold. - Oxford : Chandos, 2008. - XXI, 202 str. : ilustr. ; 23 cm. - (Chandos information professional series)
COBISS.SI-ID [243275008](#)
9. LUTERŠMIT, Maša
Nabava in izposoja avdiovizualnega gradiva v splošnih knjižnicah Slovenije po letu 2004 : diplomsko delo / Maša Luteršmit. - Ljubljana : [M. Luteršmit], 2010. - 76 f. : ilustr. ; 30 cm
COBISS.SI-ID [252857088](#)
10. MIHELAK, Vesna
Razvoj knjižnic na osnovnih šolah v Šaleški dolini : diplomsko delo / Vesna Mihelak. - Ljubljana : [V. Mihelak], 2010. - 103 f. : ilustr. ; 30 cm
COBISS.SI-ID [252857344](#)
11. MIŠKOVIČ, Veselin
Na začetku je (bila) knjiga : bibliografija na Slovenskem / [avtor besedila Veselin Mišković ; fotografije Milan Štupar, Mitja Kolarič]. - Ljubljana : Narodna in univerzitetna knjižnica, 2010 (Ljubljana : Present). - 31 str. : ilustr. ; 21 cm
COBISS.SI-ID [252686592](#)
12. MLAKAR, Anja
Dolenjske novice in knjigotrška ponudba na Dolenjskem (1885-1919) : diplomsko delo / Anja Mlakar. - Ljubljana : [A. Mlakar], 2010. - 125 f. : ilustr. ; 30 cm
COBISS.SI-ID [252858112](#)

NABAVNA POLITIKA V SPLOŠNIH KNJIŽNICAH

*Izboljšajte proces gradnje knjižnične zbirke vaše knjižnice z dokumentom o nabavni politiki knjižničnega gradiva, je glasno sporočilo dela Slavice Rampih: **Nabavna politika v splošnih knjižnicah**. Nabavno politiko knjižničnega gradiva spoznamo kot temeljni proces, s katerim knjižnice uresničujejo svoje poslanstvo, ene bolj, druge manj uspešno. Avtorica nam v delu nazorno predstavi osnovne dejavnike te uspešnosti z nalogami in odgovornostjo za kakovostno opravljeno delo. Seznanj nas s strokovnimi pojmi, ki jih vključuje gradnja knjižnične zbirke, s pomenom knjižnične zbirke in načini njene gradnje, prepriča pa nas tudi s predstavljenim pomenom dobre organizacije pridobivanja knjižničnega gradiva in odgovornosti managementa za gradnjo kakovostne zbirke in za vključevanje uporabnikov v njeno gradnjo. Pri tem izpostavi dokument o nabavni politiki in njegov pomen za interni in eksterni marketing, njegov vpliv na povezovanje vseh zaposlenih pri uresničevanju poslanstva knjižnice, na promocijo knjižnice in vključevanje uporabnikov v njeno*

gradnjo in uporabo knjižnične zbirke.

Delo je v slovenskem knjižničarskem prostoru, ki se je v nabavni politiki ukvarjal predvsem s tehničnimi postopki nabave in s posrednim ocenjevanjem knjižnične zbirke, zapolnilo praznino celovitega splošnega prikaza nabavne politike, ki zmore tehniki dela dodati pomenko razsežnost in odgovornost vseh zaposlenih za njeno uresničevanje. Povzete koristi javno objavljenega dokumenta o nabavni politiki in njegovega vpliva na večjo učinkovitost in uspešnost knjižnične zbirke, so, skupaj s priporočilom za njegovo oblikovanje in rabo, knjižničarjem lahko v pomoč za bolj pozorno in samozavestno strokovno delovanje. Priporočamo ga v branje za izobraževanje in boljšo prakso.

dr. Silva Novljan

ZVEZA BIBLIOTEKARSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Turjaška 1, LJUBLJANA
Davčna številka: SI93212151

NAROČILNICA

Ustanova / Fizična oseba _____

Ulica _____

Poštna številka _____ Kraj _____

Odgovorna oseba _____ Davčna številka _____

E-pošta _____ Tel. _____

Naročamo _____ izvodov publikacije: S. Rampih, **Nabavna politika v splošnih knjižnicah**. Ljubljana : Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, 2010 po ceni 25 EUR za izvod.

Način prevzema:

- naročeno bom prevzel osebno (po predhodnem dogovoru; kontakti so navedeni spodaj),
- naročeno pošljite na zgoraj navedeni naslov (stroške poštne krijem naročnik),
- naročeno pošljite na naslov (se razlikuje od naslova naročnika, stroške poštne krijem naročnik):

Naročilnico pošljite na:

- naslov: ZBDS, Turjaška 1, 1000 Ljubljana ali
- po faksu: 01 4257 293.

Datum: _____

Žig

Podpis: _____

OBVESTILA

VABILO K ODDAJI DROBNEGA TISKA S PODROČJA KNJIŽNIČNE IN INFORMACIJSKE DEJAVNOSTI

V Informacijskem centru za bibliotekarstvo (ICB) Narodne in univerzitetne knjižnice vas vabimo, da nam posredujete drobne tiske, ki predstavljajo vašo knjižnico in dejavnost v letu 2010.

Z izrazom *drobni tisk* označujemo raznovrstno gradivo, ki ga izdajate za potrebe promocije in obveščanja uporabnikov. To so na primer vabila na prireditve, ki jih organizirate oziroma ste so-organizatorji; predstavitvene brošure; različni letaki, kot na primer bralni sezname, programi prireditev, obvestila o novostih v knjižnici; zgibanke; gradiva s posvetovanj in srečanj; pravilniki in poslovniki knjižnic; knjižna kazala, knjižnične izkaznice, zadolžnice, vpisnice in ostalo promocijsko gradivo.

Signatura ali inv. št.	Izposojeno dne	Vrnjeno dne	Plačal	Priponba - zamudnica
			din p	

Knjižnica odprta:

St. _____

Izkaznica

knjižnice _____

Lastnik: _____

Določila o poslovanju z obiskovalci

- Član knjižnice postane, kdor se vpiše v knjižnico in vplača vpisno oziroma članarino.
- Izkaznica, ki jo prejme vpisani obiskovalec, daje pravico do izposojanja knjižničnega gradiva po določilih poslovnika knjižnice na dom in v čitalnici. Knjižne redosti, revije, časopisi, slovarji, zemljevidi, učne knjige in knjige velikih formatov se praviloma ne izposojajo na dom. Izposojena knjižnična gradiva obiskovalec ne sme posojati osebam, ki ne živijo z njim v istem gospodinjstvu, čeprav so člani knjižnice.
- Izkaznico uporablja samo lastnik in je za morebitno zlorabo osebno odgovoren. Samo v izjemnih primerih smajo izkaznice uporabljati tudi člani njegov-najbolje družine. Izgubljeno izkaznico ter spremembo bivališča in drugih podatkov je obiskovalec dolžan takoj prijaviti.
- Ce s poslovnikom knjižnice ni urejeno drugače, je izposojevalni rok 14 dni za izposojeno in 30 dni za znanstveno in strokovno literaturo.
- Vpisna vpisnine, članarine in izposojevalnine je določena s poslovnikom knjižnice. Za vsako izposojevalno dobo je treba plačati redno izposojevalnino, razen v knjižnicah, kjer obiskovalec je s članarino poravnava obveznost. Ce obiskovalec knjig ne vrne pravočasno, je dolžan plačati stroške izterjave in zamudnino v višini, ki je posebej določena. Kdor knjigo izgubi ali poškoduje, jo mora nadomestiti z novo in plačati bi ali poškodnino, ki jo določi upravni organ knjižnice.
- Obiskovalec se z lastnorocnim podpisom ob vnosu v knjižnico zaveže, da bo vse, kar si bo izposodil v čitalnici ali na dom, vrnil nepoškodovano in da se bo ravnal po poslovniku knjižnice.

514-XXXVIII-3225-87 Založila DZS - Obr. 1,6
to 3230 87

Drobni tiski, ki nam jih posredujete, so za naš center zelo pomembni. Razvrstimo jih glede na knjižnico, iz katere prihajajo, in nato popišemo. Tako obdelano gradivo služi kot pomembno informacijsko gradivo študentom pri pripravi pisnih izdelkov, raziskovalcem pri raziskovanju knjižnične in informacijske dejavnosti v Sloveniji in ostalim uporabnikom ter knjižnicam pri načrtovanju projektov. Hkrati ne smemo pozabiti tudi na pomembnost drobnega tiska kot zgodovinskega vira za prihodnje generacije.

K sodelovanju vabimo vse tipe knjižnic: splošne, šolske, visokošolske, specialne in zasebne knjižnice. Prosimo vas, da nam gradivo posredujete na naslov: Narodna in univerzitetna knjižnica, Informacijski center za bibliotekarstvo (ICB), Turjaška 1, p.p. 259, 1000 Ljubljana. Za vse dodatne informacije smo vam na voljo na spletnem naslovu icb@nuk.uni-lj.si ali po telefonu na številki 01/ 2001-176.

Daniela Jaklič
Narodna in univerzitetna knjižnica

OBVESTILA

NAVODILA AVTORJEM

Jezik objavljenih prispevkov je praviloma slovenski, v skladu z odločitvijo uredništva, pa tudi angleški. Avtorji morajo uredništvu poslati jezikovno pravilno besedilo. Prejetih tekstov uredništvo ne lektorira. Avtor tudi v celoti odgovarja za vsebino prispevka. Avtorsko pravico do objavljenih prispevkov ima izdajatelj publikacije, avtor obdrži moralne avtorske pravice.

Naslov prispevka mora biti kratek in jasen, dopolni se lahko s podnaslovom. Pri poročilih s strokovnih posvetovanj in drugih srečanj naj bodo v naslovu/podnaslovu prispevka navedeni naslov posvetovanja oziroma srečanja ter kraj in datum dogodka.

Pod naslovom naj bo naveden avtor prispevka (oziroma avtorji), in sicer vedno v polni obliki (ime in priimek). Če je avtorjev več, naj sami določijo vrstni red imen avtorjev. Poleg imena

avtorja je treba navesti tudi sedež ustanove, kjer je avtor prispevka zaposlen ali ime fakultete, če je študent, ter elektronski naslov avtorja. Tudi pri večjem številu piscev je treba pri vsakem posamezniku navesti vse zahtevane podatke. Pri citiranju virov naj avtorji upoštevajo navodila revije Knjižnica. Dolžina prispevka naj ne presega 20.000 znakov (vključno s presledki).

Prispevek lahko poleg teksta vsebuje tudi slike (preglednice, diagrame, fotografije ipd.). Vsaka slika naj ima zaporedno številko in naslov. Če avtor slik ne vključuje v besedilo prispevka, naj bo v njem jasno označeno, katera slika sodi na določeno mesto v besedilu. Pri vsaki sliki je treba navesti tudi njeno avtorstvo (avtor je lahko pisec prispevka ali kdo drug). Pri portretni fotografiji je potrebno navesti tudi imena oseb v polni obliki (ime in priimek), in sicer z

začetno navedbo "Od leve proti desni: ...". Avtor prispevka mora uredništvu predložiti pisne izjave oseb na portretni fotografiji, da se strinjajo z javno objavo fotografije v Knjižničarskih novicah. Slikovno gradivo lahko avtorji priložijo tudi v JPG ali TIF formatu.

Z oddajo prispevka uredništvu se šteje, da avtor soglaša z objavo svojega prispevka v tiskani in elektronski obliki Knjižničarskih novic.

Pošiljanje prispevkov

Prosimo, da članke in prispevke pošljete uredništvu publikacije v elektronski obliki, in sicer na naslov icb@nuk.uni-lj.si. Pošljete jih lahko tudi na disketi ali CD-ROM-u na naslov Narodna in univerzitetna knjižnica, Informacijski center za bibliotekarstvo, Turjaška 1, 1000 Ljubljana. Prispevkov ne honoriramo!